

ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
& ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 60 - ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2017

ΠΑΡΗΓΟΜΕΝΟ
ΤΙΣ
ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΗ
1483

ΕΛΤΑ
X47
1483

ΕΛΤΑ
X47
1483

Επιστροφές Αλκιβιάδη 229
185 36 Πειραιάς

σελ. 4

σελ. 8

σελ. 13

σελ. 18

σελ. 24

- 3 Γνώμη**
Η κοινωνία της γνώσης
Του Γιάννη Πολυχρονόπουλου Προέδρου του Συλλόγου
"Οι φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου, Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά"
- 4 Αρχιτεκτονικά**
Το Μέγαρο των αδερφών Βάττη
Του Γιώργου Γάρδα, Αρχιτέκτονα Μηχανικού - Πολιτικού Μηχανικού Ε.Μ.Π.
- 8 Αρχαιογνωστικά**
Έλληνες και Ρωμαίοι. Μέρος πρώτο: Ένας δύσκολος γάμος
Του Γιώργου Σταϊνχάουερ, Αρχαιολόγου - τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων
- 13 Ερευνητικά**
Η τεχνολογία αιχμής των Μινωιτών και Μυκηναίων
στην Ελληνική επικράτεια κατά τη 2η χιλιετία π.Χ.
Μέρος 1ο: Αρχιτεκτονικός Σχεδιασμός και Μελέτη
Του Κωνσταντίνου Γιαννακού, Δρα Πολιτικού Μηχανικού, Fellow ASCE,
Μέλους Εταιρείας Μελέτης Αρχαίας Ελληνικής Τεχνολογίας/ΕΜΑΕΤ.
- 16 Αρχαιολογικό Πανόραμα από την Ελλάδα και τον κόσμο**
Του Κωστή Μανωλάκη
- 18 Ιστορικά**
"Τα αρχαία Ελληνικά δικαστικά κτίρια στην Αττική"
Του Μιχάλη Βλάχου, Δικηγόρου ε.τ.
- 20 Ματιές στην Πειραιϊκή Ιστορία**
Ένα άρθρο του Ανδρέα Παπαγιαννόπουλου-Παθαιού για τις πειραιϊκές αρχαιότητες
Του Δημήτρη Κρασονικολάκη, Αντιπροέδρου Φιλολογικής Στέγης Πειραιά,
Προέδρου Ινστιτούτου Πειραιϊκών Ερευνών
- 24 Συλλογικά**
Εκδήλωση Πανσελήνου 9 Αυγούστου 2017

“ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

Τριμηνιαία Έκδοση του Συλλόγου "ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ & ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΕΙΡΑΙΑ"
Αθήναι 229, 185 36 Πειραιάς • Τηλ.: 210-42.88.018 - Τηλ. & Φαξ 210-42.88.017

• ΚΩΔ. ΕΝΤΥΠΟΥ 035702 • Τεύχος 60 • Ιούλιος - Αύγουστος - Σεπτέμβριος 2017

ΕΚΔΟΤΗΣ:

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ
Δερβενακίων 24, 185 45 Πειραιάς,
Τηλ. 210-4060000

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ:

ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
Πύλης 75-79, 185 33 Πειραιάς
Τηλ.: 210-4121935

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΓΑΡΔΑ
ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
ΓΕΡ.-ΝΙΚ. ΜΠΟΥΓΑΣ

Το περιοδικό κυκλοφορεί εκτός εμπορίου.
Διανέμεται δωρεάν.

Τα ενυπόγραφα άρθρα δεν εκφράζουν υποχρεωτικά τις
απόψεις του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.

ΑΤΕΛΙΕ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΓΕΩΡΓΙΑ & ΜΑΡΙΑ - ΕΛΕΝΗ ΜΟΥΡΟΥΣΙΑ Ο.Ε.
Κολλοκοτρώνη 144, 185 36 ΠΕΙΡΑΙΑΣ
Τηλ.: 210-41 82 591, 210-4537521, Φαξ: 210-45 32 911

ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ "ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ"

- Δημαρχείο Πειραιά: Πλ. Κοραή 1
- Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά: Χαρ. Τρικούπη 31

Βιβλιοπωλεία:

- ΑΙΓΗΙΣ: Βασ. Γεωργίου Α' 11, Πειραιάς
- ΒΙΒΛΙΟΤΟΠΙΑ: Εθνικής Αντιστάσεως 23, Πειραιάς
- ΝΕΟΣ ΚΥΚΛΟΣ: Καραοδή & Δημητρίου 43, Πειραιάς
- ΣΤΑΧΥ: Πραξιτέλους 121 και Τσαμαδού 57

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Η βόρεια είσοδος του ανακτόρου της Κνωσσού

του ΓΙΑΝΝΗ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Προέδρου του Συλλόγου
"Οι Φίλοι Αρχαιολογικού Μουσείου,
Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά"

Η κοινωνία της γνώσης

Οι απαρχές του 21ου αιώνα συνοδεύτηκαν από μεγάλες αλλαγές στη δομή της εργασίας και στον τρόπο παραγωγής. Με την «εισβολή» των νέων τεχνολογιών σε κάθε πτυχή, σε κάθε τομέα της οικονομικής δραστηριότητας, επήλθε μια ποιοτική στροφή στην οργάνωση της παραγωγής, στη μορφή του επιχειρείν.

Πλέον η μάχη του ανταγωνισμού μετατέθηκε από τομείς, όπως της μείωσης του κόστους, στον τομέα των ιδεών και της καινοτομίας.

Στη σημερινή μεταβιομηχανική κοινωνία γεννιέται μια νέα μορφή κοινωνίας: η κοινωνία της γνώσης. Η κοινωνία της γνώσης δεν συνιστά απλώς μια μορφωτική διαδικασία, αλλή το πέρασμα σε μια νέα εποχή όπου η γνώση κατέχει κεντρική θέση και μετατρέπεται σε βασικό συντελεστή της παραγωγής και αναδεικνύεται σε καταλύτη της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Η γνώση αποτελεί μια προσπάθεια για την παραγωγή καινοτομιών, που αποτελεί τον κινητήριο μοχλό της νέας οικονομίας. Η κοινωνία της γνώσης δημιουργεί ένα συνεχώς αναπτυσσόμενο και ρευστό περιβάλλον. Περικλείει εκπληξεις και απρόβλεπτες καταστάσεις. Δημιουργεί νέα γενιά επιχειρηματιών που βασίζονται στις έξυπνες ιδέες και στην παραγωγή γνώσης. Η κοινωνία της γνώσης βρίσκεται συνεχώς σε εξέλιξη, δεν είναι στατική, καθώς οι νέες γνώσεις, οι νέες καινοτομίες που εφαρμόζονται στην παραγωγή μετασχηματίζουν συνεχώς την κοινωνία.

Η κοινωνία της γνώσης κατά τον ΟΗΕ δεν αφορά μόνο την ταχύτητα διείσδυσης του διαδικτύου στην ζωή των ανθρώπων ή την ανάπτυξη της τεχνολογίας, αλλή αφορά την ικανότητα των μελών μιας κοινωνίας να συμμετέχουν στην παραγωγή, διάδοση και διάχυση της γνώσης, μεγιστοποιώντας το αναπτυξιακό αποτέλεσμα. Έτσι καθόρισε ορισμένους δείκτες για το πόσο μια κοινωνία πλησιάζει και φτάνει την κοινωνία της γνώσης. Οι δείκτες αυτοί βασίζονται σε 3 βασικούς άξονες:

Πόροι: Πληθυσμός και μέσα μετάδοσης πληροφοριών.

Πρόοδος: Εκφράζει το βαθμό που μια χώρα καλύπτει και προωθεί τους αναπτυξιακούς της στόχους.

Πρόβλεψη: Ο βαθμός προόδου που μια χώρα προσεγγίζει προς την πορεία πραγμάτωσης της κοινωνίας της γνώσης. Μειώνεται ραγδαία η χειρωνακτική εργασία και συνοδικά η εργασία αποκτά μια νέα δημιουργικότητα.

Η γνώση ενσωματώνεται στις νέες τεχνολογίες και

μεταβάλλει η ίδια τον τρόπο αντίληψης της οικονομικής διαχείρισης. Νέα επαγγέλματα, νέες μορφές πνευματικής εργασίας κάνουν την εμφάνισή τους.

Η κοινωνία της γνώσης θέτει συνεχώς επί τάπητος το κυρίαρχο ζήτημα της παραγωγής νέας γνώσης. Η γνώση είναι συστηματική οργάνωση της πληροφορίας. Για κάποιο διανοούμενο, γνώση είναι αυτό που βρίσκεται ενσωματωμένο σ' ένα βιβλίο. Αυτό όμως που βρίσκεται στο βιβλίο είναι ένα άυλο αντικείμενο, που αξιολογείται απλώς ως πληροφορία, ή ως ένα σύνολο δεδομένων. Η πληροφορία μετατρέπεται σε γνώση μόνο αν την αξιοποιείς για να κάνεις κάτι. Με λίγα λόγια την οικονομία της γνώσης την ενδιαφέρει κατά πόσον παλιά και νέα γνώση αξιοποιείται, κατά πόσον είναι εφαρμόσιμη.

Σπουδαίο ρόλο για τη νέα γνώση παίζει η φαντασία και η δεξιότητα, το ταλέντο του καθενός που συμμετέχει σ' αυτή τη διαδικασία παρά η ίδια η πνευματική αξία της πληροφορίας. Η κάθε γνώση παίζει το ρόλο τη πρώτης ύλης για την παραγωγή νέας γνώσης. Η πληθώρα των πληροφοριών δεν αυξάνει αυτόματα την ικανότητα χρήσης τους, μόνο η σωστή αξιολόγηση και επεξεργασία τους οδηγεί σε ορθολογικά συμπεράσματα και αποφάσεις.

Για την συστηματική παραγωγή νέας γνώσης καθοριστικό ρόλο παίζει η έρευνα που στις μέρες μας ξεφεύγει από το ατομικό επίπεδο και παίρνει πλέον τη μορφή της συλλογικής έρευνας, τόσο στο επιχειρησιακό όσο και στο επιστημονικό επίπεδο.

Η πλήρης ψηφιοποίηση της γνώσης επιτρέπει την πρόσβαση των χρηστών από απόσταση σε ολόκληρα συστήματα γνώσεων. Αυτή η διαδικασία απελευθερώνει τα άτομα από χωροχρονικούς περιορισμούς. Η κοινωνία της γνώσης απαιτεί μια διαρκή επανατοποθέτηση των ανθρώπων, μια διαρκή εκπαίδευση, εξειδίκευση, ένα διαρκή επανακαθορισμό της θέσης τους. Οι άνθρωποι υποχρεώνονται να ξεμαθαίνουν και να ξαναμαθαίνουν. Αυτό που ήξερες χτες, δεν είναι αρκετό για σήμερα. Αυτό λειτουργεί και ως κίνητρο της αναδυόμενης νέας οικονομίας.

ΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΒΑΤΤΗ

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΓΑΡΔΑ Αρχιτέκτονα Μηχανικού Ε.Μ.Π. - Πολιτικού Μηχανικού Ε.Μ.Π.

(Εθνική Τράπεζα, τεύχος 15, Μαΐος 2000)

Α. ΓΕΝΙΚΑ

Στην Ακτή Μιαούλη, στην θέση του αρχαίου μόλου «Διαζεύγματος» στην ανατολική πλευρά του λιμένα «Κανθάρου» του Πειραιά, βρίσκεται το μέγαρο των αδελφών Βάττη. Ένα εντυπωσιακό πολυώροφο εκκληκτικίστικο κτίριο στις οδούς Ακτή Μιαούλη-Μπουμπουλίνας-Αγίου Σπυρίδωνος, αμέσως μετά από την

εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνος (Εικ. 1,2,3,4). Το κτίριο κτίστηκε την τρίτη δεκαετία του 20ου αιώνα, όταν ο Πειραιάς είχε πια εδραιώσει την σημαντική του θέση ως το μεγαλύτερο εμπορικό κέντρο και λιμάνι της χώρας.

Το επίνειο της Αθήνας, χάριν της οξυδέρκειας του Θεμιστοκλή, που πρώτος κατανόησε την τεράστια σημασία του με την οχύρωση των τριών φυσικών του λι-

μανιών (Κανθάρου-Ζέας-Μουνυχίας), ήταν αυτό που βοήθησε την μεγάλη Αθήνα των κλασικών χρόνων, να κυριαρχήσει και να μεγαλοουργήσει, στρέφοντάς την προς την θάλασσα. Έτσι ο Πειραιάς γνώρισε μεγάλη ακμή, μέχρι την ολοσχερή καταστροφή του από τον Ρωμαίο Σύλλα το 86 π.χ. Έκτοτε, ο Πειραιάς ερημώθηκε για πάρα πολλούς αιώνες, μέχρι την απελευθέρωση της Ελλάδας από

Εικ. 1 Μέγαρο Βάττη
(Γ. Γάρδας)

Εικ. 2 Όψη Ακτής Μιαούλη
(Γ. Γάρδας)

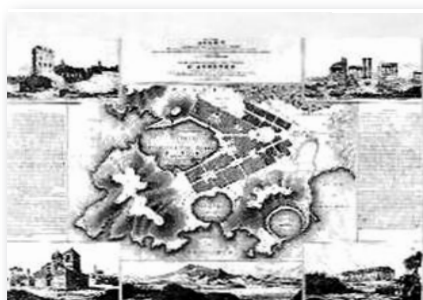
Εικ. 3 Όψη Μπουμπουλίνας-Αγ. Σπυρίδωνος (Γ. Γάρδας)

Εικ. 4 (Google)

Εικ. 5 Ιπποδάμειο σχέδιο
(Εκδοτική Αθηνών)

Εικ. 6 Σχέδιο Κλεάνθη-Σάουμπερτ
(Αρχείο Βλαχόπουλου)

Εικ. 7 ΜΕΓΑΡΟ ΒΑΤΘ
(pinterest-Διον. Αννινός)

την Τούρκικη κατοχή.

27-12-1833 ο Πειραιάς ανακηρύχθηκε σε Δήμο με πρώτο εκλεγμένο Δήμαρχο τον ΥδραίΟ Κυριάκο Σερφιώτη. Το 1834 οι Σταμάτης Κλεάνθης και Εδουάρδο Σάουμπερτ, συνέταξαν το Πολεοδομικό σχέδιο του νέου Πειραιά (Εικ. 5) πολύ κοντά στο αρχαίο Ιπποδάμειο (Εικ. 6). Η ανάπτυξη του λιμανιού ήταν ραγδαία και γρήγορα ξεπέρασε τα λιμάνια της Πάτρας και της Ερμούπολης. Ο Πειραιάς, εκατό περίπου χρόνια μετά την απελευθέρωσή του από τους Τούρκους, με την ώθηση που έδωσε η εγκατάσταση των προσφύγων από την Μικρά Ασία, κατόρθωσε το 1930 να γίνει η μεγαλύτερη βιομηχανική πόλη της χώρας αθλά και το μεγαλύτερο εμπορικό της κέντρο και λιμάνι. Η ανάπτυξη της Ελληνικής ναυτιλίας όλο τον 19ο αιώνα αθλά και στις αρχές του 20ου, σε συνδυασμό με τη φυσική αγάπη του Έλληνα για τη θάλασσα, την δυνατότητα των ναυτικών καθώς και το ριψοκίνδυνο του χαρακτήρα τους, ανέβασε την Εθλάδα στις πρώτες θέσεις στην Παγκόσμια Ναυτιλία, με επίκεντρο τον Πειραιά (Διο-νύσης Βλαχόπουλος).

Β. ΤΟ ΚΤΙΡΙΟ

Οι επιχειρηματίες αδελφοί Βάττη, ανέ-θεσαν στον σπουδαίο Αρχιτέκτονα της ε-ποχής, Αλέξανδρο Νικοηούδη, την κατα-

σκευή ενός πολυωρόφου κτιρίου σε ο-κόπεδο έκτασης 450.00 τμ, προορισμένο Εξ αρχής για δύο χρήσεις: στους κατώτε-ρους τέσσερις ορόφους για την εγκατά-σταση εμπορικών επιχειρήσεων και στους δύο τελευταίους ορόφους ξενοδο-χείο (Παλιές φωτογραφίες Μεγάρου α-δελφών Βάττη Εικ. 7,8).

Ο Αλέξανδρος Νικοηούδης (1874-1944), υπήρξε ένας εκλεκτικιστής Αρχιτέ-κτονας, ενώ η αναζήτηση των Ευρωπαϊ-κών προτύπων, αποτελεί μία από τις κυ-ριότερες παραμέτρους στην Αρχιτεκτονι-κή του. Από τους ιδρυτές της σχολής Αρχιτεκτόνων του Μετσόβιου Πολυτεχνείου και καθηγητής του, υπήρξε από τις σημα-ντικότερες φυσιογνωμίες της Ελληνικής Αρχιτεκτονικής της μεσοπολεμικής πε-ριόδου. Καθοριστικός ήταν ο ρόλος του για την φυσιογνωμία της Αθήνας στην μετάβαση από τον Νεοκλασικισμό στον Μοντερνισμό. Γαλουχημένος με τις αντι-λήψεις της Ecole Des Beaux Arts, (ακαδη-μαϊσμός και αριστοκρατική προσέγγιση της τέχνης, στοιχεία κληρονομημένα από τον Βιτρούβιο, τον Νεοπλατωνισμό και την Αναγέννηση), μεταφέρει στην Εθλάδα τις αρχές της, του πρωτοποριακού ρεύματος της εποχής, που είχε ως βασικά αξιώματα, την ανάδειξη μιας εκλεκτικί-στικής αισθητικής και ενός διακοσμητικού πλούτου. Έργα του (μεταξύ πολλών αθ-

Εικ. 8 Μέγαρο από θάλασσα
(pinterest-Διον. Αννινός)

Εικ. 9 Σαρόγειο Μέγαρο,
(Μηχανή του Χρόνου)

Εικ. 12 Γωνία Μπουμπουλίνας-Αγ.
Σπυρίδωνα (Γ. Γάρδας)

Εικ. 11 Στοά Νικοηούδη 1935,
(Μηχανή του Χρόνου)

Εικ. 10
Στοά
Νικοηούδη,
(Μηχανή
του
Χρόνου)

Εικ. 13 Διαμόρφωση Γωνιών
(Γ. Γάρδας)

Εικ. 16 Μέγαρο Λιβιεράτου 1908,
(Μηχανή του Χρόνου)

Εικ. 17 Γραφείο Διευθυντή
(3ος Όροφος) (3)

Εικ. 18 Γραφείο Διευθυντή
(3ος Όροφος)

Εικ. 14 Είσοδος Μπουμπουλίνας
(Γ. Γάρδας)

λων), το Σαρόγλειο Μέγαρο (ήδη σελ Αξιωματικών) (Εικ. 9). Και η περίφημη Στοά Νικοηούδη στην Αθήνα (Εικ. 10,11).

Το Μέγαρο των αδελφών Βάττη, είναι ένα εξάρωφο εκλεκτικιστικό κτίριο με υπερυψωμένο υπόγειο και έντονα στοιχεία νέο-μπαρόκ (Εικ. 12,13,14,15) κατά τα Γαλλικά πρότυπα. Η χρήση του οπλισμένου σκυροδέματος (Beton), που αποτελούσε τεχνολογία αιχμής για την εποχή του, έδωσε την δυνατότητα για ένα πολυώροφο κτίριο, πρωτοποριακό αλλήλα και αταίριαστο με το περιβάλλον των χαμηλών νεοκλασικών κτιρίων. Η μικρού πλάτους πλευρά της κύριας όψης της Ακτής Μιαούλη, τόνιζε ακόμα περισσότερο την αντίθεση αυτή.

Ωστόσο, ο τρόπος που ο Νικοηούδης διαχειρίστηκε την διαμόρφωση των όψεων, είναι αριστουργηματικός: Υποδιαίρεσε τις όψεις του κτιρίου σε τρεις οριζόντιες ζώνες με την προβολή έντονων οριζόντιων γείσων, ενώ παράλληλα, η χαρακτηριστική για τον Αρχιτέκτονα ημικυκλική διαμόρφωση των γωνιών του κτιρίου

Εικ. 19 Αίθουσα Συναλλαγών
Ισογείου

Εικ. 15 Λεπτομέρειες (Γ. Γάρδας)

ου (σχετική Εικ. 16 Μέγαρο Λιβιεράτου στην Αθήνα), έχει σαν αποτέλεσμα την ενοποίηση των όψεων και τον τονισμό της οριζοντιότητας. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι να 'δείχνει' από μακριά σαν ένα τριώροφο κτίριο με μεγάλο ύψος ορόφων, 'κρύβοντας' τον πραγματικό αριθμό των έξι ορόφων.

Το υπερυψωμένο υπόγειο με τους μονολιθικούς μαρμαρίνους όγκους, είναι η 'βάση' του κτιρίου. Η πρώτη ζώνη (Ισόγειο και Α' όροφος), διαμορφώνεται με κυφώσεις χρώματος γκρι, που και αυτές τονίζουν την οριζόντια διάσταση του κτιρίου. Τα ανοίγματα έχουν τοποθετηθεί σε εσοχή, ενοποιημένα καθ' ύψος, αφού το πρέκι του Ισογείου και η ποδιά του Α' ορόφου έχουν το ίδιο χρώμα με τα κουφώματα, δίνοντας την εντύπωση ενός υψηλού ασιδωτού ανοίγματος. Η όψη της πρώτης ζώνης καταλήγει σε περίτεχνους μαρμαρίνους εξώστες με μπαλουήθρες, που υποβαστάζονται από δυνατά φουρούσια. Οι δύο επόμενες ζώνες του κτιρίου, διαφοροποιούνται χρωματικά με εξωτερική επικάλυψη επιχρίσματα ώχρας. Τα ανοίγματα του Β' ορόφου έχουν πρέκια με αετώματα. Μικρού πλάτους εξώστες με φουρούσια, διαχωρίζουν καθ' ύψος τα ανοίγματα. Τέλος, η επόμενη ζώνη της όψης (5ου και 6ου ορόφου) που διαχωρίζεται από την υποκείμενη με το έντονο γείσο, διατηρεί την ενοποίηση των ανοιγμάτων καθ' ύψος με την προβολή διώροφων ημικυκλικών παραστάδων με κορινθιακά κιονόκρανα που υποβαστάζουν τις μετώπες.

Το κτίριο διέθετε «αναβατήρα, θέρμανση τελειοτάτου συστήματος, άπλητο ηλεκτρικό φωτισμό, τηλεφώνια και λουτήρας με άφθονο ύδωρ», όπως αναφέρεται σε κριτική της εποχής για το ξενοδοχείο. Στους δύο τελευταίους ορόφους στεγάστηκε το ξενοδοχείο «Διεθνές». Στους υπόλοιπους ορόφους, στεγάστηκαν σημα-

**Εικ. 20 Οροφή Αίθουσας
Συναλλαγών Ισογείου**

**Εικ. 21 Έργο γλύπτη Θόδωρου Πλωτή
Καρυάτιδα**

**Εικ. 22 Ανελκυστήρας με
μονόγραμμα Α. Βάττη**

ντικές εμπορικές επιχειρήσεις (Ατμοπηλοϊκή εταιρεία Βασιλικών Βρετανικών Ταχυδρομείων, η Γερμανική εταιρεία Χάμ-βουργ Σουνταμερικάνισε, Canadian Pacific κ.ά.). Κατά την διάρκεια της Κατοχής, εγκαταστάθηκε το Κεντρικό Λιμεναρχείο, θέατρο αιματηρών συγκρούσεων τον Δεκέμβριο του 1944 κατά την διάρκεια του εμφυλίου πολέμου. Το 1968, το κτίριο αγοράστηκε από τους εφοπλιστές αδελφούς Κολλοκοτρώνη και το 1970 περιήλθε στην ιδιοκτησία της Εθνικής Τράπεζας.

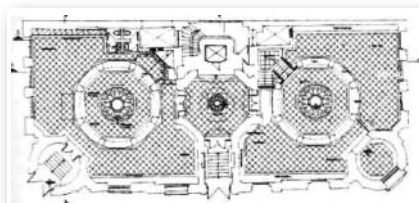
Γ. ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΧΡΗΣΗ (Φωτο: άρθρο Δ. Βλαχόπουλου, Τεύχος 15 «εμείς και η Τράπεζα», Μάιος 2000)

Η Εθνική Τράπεζα, από τις αρχές της δεκαετίας του 1960, αποφάσισε την δημιουργία Ναυτιλιακού Καταστήματος, που αρχικά στέγασε σε ιδιόκτητο κτίριο, απέναντι από την εκκλησία του Αγίου Νικολάου και στο μεγάλο κτίριο εκθέσεων του Ο.Λ.Π. Με την πάροδο 40 χρόνων, απαιτήθηκαν αλλαγές δομών και σχημάτων (συνύπαρξη υπηρεσιών, σύγχρονα δίκτυα μεταβίβασης και διαχείρισης πη-

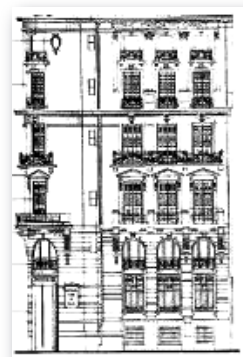
ροφοριών κ.ά.). Έτσι αποφασίστηκε η μεταστέγηση του Ναυτιλιακού Καταστήματος και της Δ/σης Ναυτιλιακών Εργασιών στο Μέγαρο Βάττη, στο οποίο εξασφάλιζε ομαδόν 3.500 τμ για την πλήρη ανάπτυξη του Ναυτιλιακού Τομέα. Λόγω των πολλών, κατά καιρούς, παρεμβάσεων από τους ενοίκους και ιδιοκτήτες του κτιρίου, απαιτήθηκε η αποκατάσταση του κτιρίου που από το 1995 είχε κηρυχθεί διατηρητέο. Την Αρχιτεκτονική Μελέτη ανέλαβε ο Αρχιτέκτονας Διονύσιος Βλαχόπουλος (Πολιτ. Μηχανικός Σπ. Γουνάρουπουλος και Ηλεκτρολόγος-Μηχανολόγος Χαράλδ. Παπακωνσταντίνου) (Εικ. 17,18,19,20,21,22).

Η μελέτη αποκατάστασης του κτιρίου (Εικ.23,24,25), προέβλεπε την πλήρη αποκατάσταση των όψεων, του υπογείου, του ισόγειου και των υπολοίπων ορόφων, εκτός του δευτέρου ορόφου που διατηρήθηκε με κατεδαφισμένους τους ενδιάμεσους τοίχους και του πέμπτου ορόφου που διαμορφώθηκε κατάλληλα για να υποδεχθεί την νέα χρήση. Στο κτίριο ενσωματώθηκαν, χωρίς να αλλοιωθεί η αισθητική των χώρων, όλες οι σύγχρονες εγκαταστάσεις όπως κλιματισμός, ισχυρά και ασθενή ρεύματα, σύστημα ασφαλείας και πυρανίχνευσης καθώς και πλήρες σύστημα δομημένης καλωδίωσης μεταφοράς DATA. Το μέγαρο Βάττη, παραδόθηκε σε χρήση σε 15 μήνες και κόστισε 500.000.000 δραχμές. Στις 25 Ιανουαρίου 2000 το κτίριο εγκαινιάστηκε από τον τότε πρωθυπουργό Κων. Σημίτη (Διονύσιος Βλαχόπουλος).

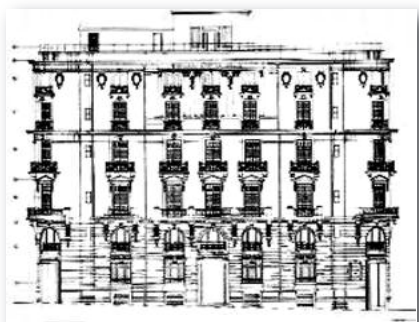
Ευχαριστούμε ιδιαίτερα τον Αρχιτέκτονα Διονύσιο Βλαχόπουλο για την βοήθειά του με την διάθεση του περιοδικού της ΕΤΕ, όπου δημοσιεύθηκε άρθρο του για το Μέγαρο Βάττη, απ' όπου αντλήθηκαν πάρα πολλά στοιχεία και αποσπάσματα που στήριξαν το παρόν άρθρο.

**Εικ. 23 Κάτοψη Ισογείου
(Δ. Βλαχόπουλος)**

**Εικ. 24 Οψη Ακτής Μιαούλη
(Δ. Βλαχόπουλος)**

**Εικ. 25 Οψη οδού Μπουμπουλίνας
(Δ. Βλαχόπουλος)**

Πηγές:

- Δ. Βλαχόπουλου: «Το Μέγαρο Βάττη». Τεύχος 15 περιοδικού «εμείς και η Τράπεζα», Μάιος 2000.
- Στεφ. Μίθεσης Pireorama Ιστορίας και πολιτισμού «Ιστορία του Μεγάλου Αδελφών Βάττη».
- Αμαλία Κωτσάκη: «Αλέξανδρος Νικολαΐδης 1874-1944», εκδόσεις Ποταμός 2007
- ΜΗΧΑΝΗ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ: Αλ. Νικολαΐδης Ο αρχιτέκτονας που έχτιζε μέγαλα και προέβλεπε την «επιδημία των κατεδαφίσεων...
- Διον. Άννινος: Παλιές φωτογραφίες του Πειραιά (pinterest)
- Διαδίκτυο

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΕΝΑΣ ΔΥΣΚΟΛΟΣ ΓΑΜΟΣ

Graecia capta ferum victorem cepit et artis intulit agresti Latio

(Η κατακτημένη Ελλάδα κατέκτησε τον άγριο κατακτητή και έφερε τις τέχνες στο αγροίκο Λάτιο) (Οράτιος, επιστ.2.1.156)

Από τα χίλια χρόνια της ιστορίας της Αρχαιότητας, τα μισά βρίσκονται κάτω από τον αστερισμό της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Πολλοί είδαν σ αυτή μια περίοδο σκλαβιάς και εξαφάνισης του Ελληνισμού· δεν είναι μόνο η λήξη της Ρωμαιοκρατίας που τόσο θυμίζει την Τουρκοκρατία· βοηθάει σ' αυτό -δουλεύοντας μέσα μας - και το πανάρχαιο

πλήγμα ανωτερότητας που μας κρατούσε πάντα (από την αρχαιότητα έως την κατάργηση του μαθήματος στα γυμνάσια) μακριά από τα λατινικά. Πρόκειται ωστόσο για μια αντίληψη που διαψεύδει η ίδια η ιστορία, αλλιώς και η εικόνα που θα συναντήσει κάθε επισκέπτης ενός μουσείου στην Ελλάδα ή σε οποιοδήποτε άλλο σημείο της Μεσογείου. Η γόνιμη συνάντηση Ελλήνων και Ρωμαίων θα διαμορφώσει αυτό που ονομάζουμε ευρωπαϊκό πολιτισμό. Είμαστε όλοι παιδιά της.

Η περίφημη φράση του Οράτιου αποδίδει πράγματι την ουσία μιας μοναδικής σχέσης (μία άλλη θα ήταν ίσως εκείνη της μογγολικής κατάκτησης της Κίνας), όπου ο ανώτερος πολιτισμός του κατακτημένου διαμόρφωσε εκείνον του κατακτητή. Στο σημερινό - και στο επόμενο - τεύχος του Πειραϊκού Ορόσημου θα προσπαθήσουμε να δούμε πώς, και μέσα από ποιές περιπέτειες πέρασε μέχρι να ολοκληρωθεί αυτή η σχέση εναλλασσόμενου αμοιβαίου θαυμασμού και περιφρόνησης, ζήλιας και δυσπιστίας, καχυποψίας και παρεξήγησης ανάμεσα σε δύο - τόσο διαφορετικούς και τόσο διαφορετικού πολιτιστικού επιπέδου - εθνικούς χαρακτήρες. Ένα χρήσιμο μάθημα, ιδιαίτερα σε μια εποχή παγκοσμιοποίησης.

Το ιστορικό πλαίσιο. Οι δύο λαοί ζούσαν για αιώνες σε άμεση γειτονία. Στην Καμπανία, η Νεάπολη ήταν η βορειότερη πόλη της Μεγάλης Ελλάδος. Δεν θα μπορούμε στη συζήτηση για τους σκοπούς της Ρώμης όταν για πρώτη φορά αναμινύεται στα ελληνικά πράγματα. Σημαντικό ρόλο έπαιξε η ρωμαϊκή φοβία μπροστά στον εξωτερικό κίνδυνο, το μέγεθος του οποίου αγνοούσε. Ήταν ζωντανές ακόμα οι αναμνήσεις του Πύρρου και του Αννίβα "προ των πυλών", παρόν ο κίνδυνος των Ιλλυριών πειρατών στα ηλυρρά

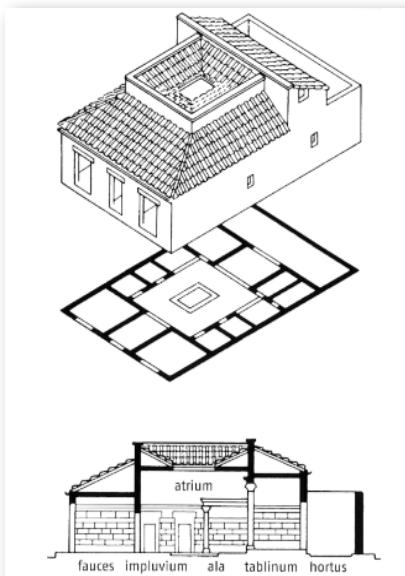
Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ

Αρχαιολόγου

τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων

της ιταλικής χερσονήσου, αλλιώς και το δέος για τα μυθικά βασίλεια των διαδόχων του Αλεξάνδρου: μια Μακεδονία σύμμαχο του Αννίβα, μια απέραντη Συρία. Την αφορμή της εμπλοκής έδωσαν δυστυχώς - όπως συνήθως - οι ίδιοι οι Έλληνες: οι Αιτωλοί ζητώντας τη βοήθεια της Ρώμης κατά του βασιλιά της Μακεδονίας, οι Σπαρτιάτες κατά των Αχαιών, οι Ατταλίδες της Περγάμου κατά των Σελευκιδών της Συρίας κ.ο.κ. Όταν κάποιοι κάποια στιγμή είχαν επιτέλους "τα από της Εσπερίας νέφη" να σκεπάζουν τον ελληνικό ορίζοντα, ήταν ήδη αργά. Η μηχανή της ιστορίας είχε μπει μπροστά, παρήλαλη με την όρεξη για την κατάκτηση της πλούσιας Ανατολής. Για την κυρίως Ελλάδα η ιστορία τελειώνει με την υποταγή της Μακεδονίας (168 π.Χ.), την ερήμωση της Ηπείρου και την ισοπέδωση της Κορίνθου (146 π.Χ.).

Τα θετικά και τα αρνητικά της γνωριμίας. Η πρώτη άμεση επαφή με τον Ελληνικό κόσμο συμπίπτει με την επέκταση της Ρώμης στην Μεγάλη Ελλάδα στα τέλη στις αρχές του 3ου αιώνα, και με την κατάκτηση του Τάραντα το 272 π.Χ. Τον Ελληνικό πολιτισμό σε κάποιες τουλάχιστον μορφές του, οι Ρωμαίοι γνώριζαν ωστόσο ήδη από τους Ετρούσκους. Στους Έλληνες της Νοτίου Ιταλίας χρωστούσαν και αυτοί - όπως όλοι οι Ιταλοί - τη γραφή (το ετρούσκικο και όλα τα ιταλικά αλφάβητα είναι παραλήλαγες του Ευβοϊκού των πρώτων Ελλήνων αποίκων), όπως και τις πρώτες προσπάθειες για την αθλοίεργεια της τραχείας αρχαίας λατινικής γλώσσας και της τέχνης του λόγου. Πού βρισκόταν η ρωμαϊκή λογο-

Εικ. 1. Το παραδοσιακό ιταλικό σπίτι κατά Βιτρούβιο

Εικ. 2. Το περιστύλιο της έπαυλης των Vetii στην Πομπηία

τεχνία πριν από τη γνωριμία με την Ελλάδα; Αν εξαιρέσουμε τη άγραφτη λαϊκή ποίηση, τραγούδια του γάμου και του γληντιού, φάρσες και χωριάτικα πειράγματα· τα κείμενα περιορίζονταν σε κάποιους ύμνους σε μια γλώσσα που αργότερα ούτε οι ιερείς θα είναι σε θέση να καταλάβουν. Υπήρχαν ίσως και κάποιες μπαλάντες για τους ένδοξους αρχαίους άνδρες, και αυτά που ονόμαζαν carmina, στην ουσία ξόρκια, προφητείες, παροιμίες και προσευχές· έτσι ο ποιητής ήταν ο προφήτης (vates)· poeta είναι λέξη ελληνική.

Η πεζογραφία (και αυτή όχι παλαιότερη, από τον 3ο αι. π.Χ.), άρχιζε και τελείωνε με τους κατάλογους των αρχόντων, τα χρονικά των θριάμβων και τα εορτολόγια. Ακόμα και το κείμενο που θεωρείται η παλαιότερη και γνησιότερη έκφραση του νομικού ρωμαϊκού πνεύματος, η Δωδεκάδελτος, είναι πρακτικά το έργο μιας επιτροπής καταγραφής των νόμων που είχε αποσταλεί (όπως πιστεύανε τον 4ο αι.) στην Ελλάδα για να μελετήσει τις νομοθεσίες των ελληνικών πόλεων, υποφέρει από το παιδικό, σκοτεινό και διφορούμενο ύφος μιας αδιαμόρφωτης ακόμα γλώσσας.

Πόσο αμήχανοι δεν θα βρέθηκαν αυτοί οι άξεστοι κάτοικοι του Λατίου απέναντι σ' αυτόν το νέο κόσμο, το ελληνικό θαύμα στον λόγο και στις τέχνες που ανοιγόταν μπροστά τους! πόσο φτωχή στις λέξεις, στα μέτρα και στις εικόνες δεν θα τους φάνηκε η γλώσσα της ποίησης τους, πόσο απλοϊκή και χοντροκομμένη η πλοκή του θεάτρου τους, πόσο άτεχνα και μονοκόμματα τα θεϊκά είδωλα και οι ίδιοι οι πατροπαράδοτοι θεοί τους μπροστά στα λαμπερά ελληνικά αγάλματα και το πνευματικό περιεχόμενο του ελληνικού δωδεκαθέου! Ακόμα και ως προς τις "πρακτικές" γνώσεις που αφορούσαν τη γεωργία ή την ιατρική· τι θαυμασμό δεν θα πρέπει να ένιωσαν συγκρίνοντας την ελληνική συστηματική επιστημονική προσέγγιση με τις αρχαϊκές εμπειρικές πρακτικές, τα ξόρκια και τα ματζούνια τους.

Ιδιαίτερα συγκλονιστική πρέπει να υπήρξε η συνάντηση με την ελληνική λογοτεχνία, μια λογοτεχνία που είχε πίσω της έναν Όμηρο, τους μεγάλους τραγωδούς, και φιλοσόφους. Για το

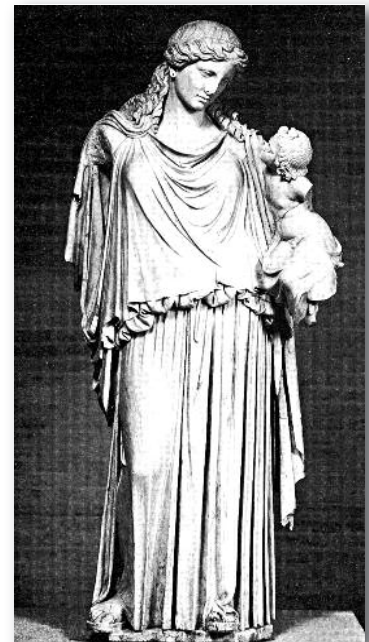
Ρωμαίο τούτο σήμαινε ότι όλα (γλώσσα, μέτρο, εικόνες, υπόθεση) έπρεπε να γραφούν εξαρχής πάνω στο μοναδικό ελληνικό μοντέλο. Δεν ξενίζει το γεγονός ότι ο πατέρας της λατινικής λογοτεχνίας ήταν ένας Έλληνας από τον Τάραντα, ο Λίβιος Ανδρόνικος, ένας από αυτούς που είχαν πουληθεί σαν δούλοι μετά την άλωση της πόλης. Ο ίδιος έγινε δάσκαλος στη Ρώμη και χάριν των μαθητών του μετάφρασε την Οδύσσεια στα λατινικά. Ακολούθησαν και άλλες μεταφράσεις από τραγωδίες και κωμωδίες. Από τους συνεχιστές του ο Ναίβιος θα συνθέσει πάνω στο ελληνικό πρότυπο το πρώτο ρωμαϊκό επικό ποίημα, ένα έπος για την τρωϊκή καταγωγή των Ρωμαίων και την προϊστορία της σύγχρονης σύγκρουσης με την Καρχηδόνα, προετοιμάζοντας έτσι το δρόμο για την Αινειάδα, ενώ ο Πλάυτος διασκευάζοντας τα έργα της ελληνιστικής Νέας Κωμωδίας θα μπολιάσει τα συληζαρισμένα πρότυπα με το φρέσκο πνεύμα και το κέφι του. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι -όπως και το κοινό τους, η ρωμαϊκή αριστοκρατία- δεν εννοούνταν χωρίς τη γνώση της ελληνικής γλώσσας, της ελληνικής μυθολογίας και της ελληνικής ιστορίας.

Οι ποιητές δεν θα περιορισθούν να αντλήσουν από την πηγή αυτή τους λογοτεχνικούς τύπους και τα θέματα, τους ήρωες και τους θεούς· μεταφράζοντας και παραφράζοντας τα ελληνικά πρότυπα θα πλάσουν απαρχής τον άξεστο αρχαίο λατινικό λόγο σε μια νέα γλώσσα που σαν μέσο έκφρασης, θα είναι ικανή να συγκριθεί στην κομψότητα και τη λεπτότητα του ύφους με το λόγο της ίδιας της Ελλάδας, μια γλώσσα και μια λογοτεχνία που όμως - πράγμα που χαρακτηρίζει τη ρωμαϊκή αριστοκρατική κοινωνία - θα μείνουν περιορισμένες στην ανώτερη τάξη και ξένες στη ζωντανή λαλιά και σε μεγάλο βαθμό ακατάληπτες - παράδειγμα η τραγωδία- για το ρωμαϊκό λαό.

Έτσι, την ίδια στιγμή που αποκτά την κυριαρχία στη Μεσόγειο η Ρώμη έχει γίνει ελληνική στη σκέψη, τη θρησκεία και τα γούστα της. Είναι την Ελλάδα που οι μεγάλες οικογένειες των κυρίαρχων της Μεσογείου θα αναζητήσουν τα σύμβολα για το νέο status τους. Μαθαίνουν ελληνικά και παίρ-

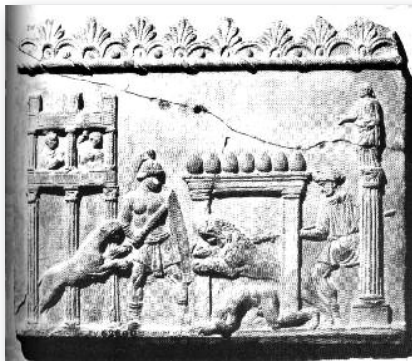
Εικ. 3. Το μουσείο Paul Getty στο Malibu. Αναπαράσταση της Επαύλης των Παπύρων του Herculaneum

Εικ. 4. Το άγαλμα της Ειρήνης του Κηφισοδότου, 375 π.Χ.

νουν Έλληνες δασκάλους για τα παιδιά τους ή τα στέλνουν για σπουδές στην Αθήνα. Η γυμναστική γίνεται της μόδας, το ίδιο και η μουσική (ας θυμηθούμε το σχήμα Γαλλικά και πιάνο). Το παραδοσιακό ιταλικό σπίτι (Εικ.1) αντικαθιστά η ελληνιστική έπαυλη με αίθριο, περιστύλια και κήπο, στολισμένα με αγάλματα (Εικ.2-3). Η ζήτηση για τα έργα αρχαίας ελληνικής τέχνης βοηθά στη ανάπτυξη της βιοτεχνίας των αντιγράφων κλασικών έργων στην Αθήνα, αλλά ανοίγει και την όρεξη για την αρπαγή· αρχίζοντας με την άλωση των Συρακουσών (το 212 π.Χ.) και τη λεηλασία της Κορίνθου (το 146 π.Χ.), το κακό δεν θα σταματήσει έως το τέλος της αρχαιότητας.

Η Ελλάδα δεν δίνει μόνο τα πρότυ-

Εικ. 5. Κυνήγι αγρίων θηρίων στο αμφιθέατρο (πλήθην πινακίδα 1ος αι. μ.Χ.)

Εικ. 6. Κατάδικος κατασπαράσσεται από θηρίο στο αμφιθέατρο (ψηφιδωτό)

πα για τον τρόπο ζωής, τις τέχνες και τα γράμματα: παράλληλα με τη σταδιακή εξέλιξη της Ρώμης σε μια παγκόσμια δύναμη, γίνεται αισθητή η ανάγκη των απαραίτητων τίτλων ευγενείας του νέου έθνους, δηλαδή ενός γενεαλογικού δέντρου, που θα επέτρεπε τη σύνδεση με τον ελληνικό χώρο και ενδεχομένως την οικειοποίηση της κυρίαρχης ελληνικής πολιτιστικής παράδοσης και θα εξάλειφε το στίγμα της βαρβαρότητας. Έτσι, ήδη από τις πρώτες επαφές της Ελλάδος με τη Ρώμη - αρχίζει να οικοδομείται και ο μύθος της ελληνικής καταγωγής των Ρωμαίων. Ο Τίμαιος από το Ταυρομένιο (316-260 π.Χ.), ο πρώτος έλληνας ιστορικός που ασχολήθηκε συστηματικά με τη Ρώμη (έγραψε 29 βιβλία ρωμαϊκής ιστορίας), εξελληνίζει τους Ρωμαίους συνδέοντας τους με τον αποικισμό της Ιταλίας, και με τους ελληνικούς μύθους και μυθογονίες, όπως η Οδύσσεια, οι νόστοι και η φυγή του Αινεία.

Πηγαίνοντας πιο πέρα ο μεγάλος ιστορικός, γραμματικός, φιλόσοφος Varro (116-27 π.Χ.), "ο πιο λόγιος από ό-

λους τους Ρωμαίους" απορρίπτει την βάρβαρη προέλευση των Ρωμαίων εντάσσοντας τη ρωμαϊκή στην ελληνική ιστορία, και στηρίζοντας την πολιτιστική εξάρτηση των Ρωμαίων από τους Έλληνες και την κοινή μ' αυτούς καταγωγή. Σ' αυτό ο μύθος προΐον της ρωμαϊκής ματαιοδοξίας και της ελληνικής κοίτακείας κεντρική θέση θα έχει από νωρίς η Σπάρτη: είναι η πατρίδα των Διοσκούρων και η πόλη του Λυκούργου, το όνομα και η φήμη των νόμων του οποίου είναι προ πολλού γνωστά στην Ιταλία χάρη στη λακωνική αποικία του Τάραντα. Εκεί αρχίζει να διαμορφώνεται η θέση, που θα επικρατήσει απολύτως στην Ρώμη του Αυγούστου για τη σπαρτιατική καταγωγή ενός βασικού στοιχείου του ρωμαϊκού πληθυσμού, που ήταν οι Σαβίνοι. Ακόμα και ο Κάτων αναζητεί στη συγγένεια αυτή ένα ισχυρό επιχείρημα για την ένδοξη καταγωγή των Ρωμαίων.

Μεγαλύτερη σημασία από τη φυλετική συγγένεια έχει ωστόσο η συγγένεια στο ήθος: τη πειθαρχία, τη γενναιότητα, την αντοχή στον πόνο (που διαφημίζε το σπαρτιατικό έθιμο της διαμασίγωσης αθλά και πολλὰ από τα λακωνικά ανέκδοτα) και τη σοβαρότητα, την απλότητα και η αγνότητα, όπως και από την άλητη πλειυρά την τραχύτητα και την κάπως στενόμευαη νομικήσικη και νοοτροπία και τη θρησκοηηψία τους. Οι Ρωμαίοι θεωρούν τους εαυτούς τους μαηητές του Λυκούργου: το θαυμαστό μικτό (συνδυασμός της δημοκρατίας, της ολιγαρχίας και της μοναρχίας) ρωμαϊκό σύνταγμα έχει ως πρότυπο το σπαρτιατικό και οι ρωμαϊκοί θεσμοί αντιστοιχούν απόλυτα στους σπαρτιατικούς (οι 2 βασικές στους 2 ρωμαίους υπάτους, οι 5 έφοροι στους 5 δημάρχους, οι 3 δωρικές φυλές στις 3 ρωμαϊκές tribus, οι 300 φύλακες στους 300 ιππείς κ.ο.κ.) Ο βίος του Λυκούργου θα βρει το παράλληλο του σ' αυτόν του Ρωμύλου και του Νούμα: το ίδιο ισχύει και για τα μεγάλα ιστορικά γεγονότα από τη μονομαχία των Ορατίων και των Κουριατίων - ιστορικό παράλληλο της μάχης των επιλέκτων Σπαρτιατών και Αργεΐτων για τη Θυρεάτιδα (Ηροδ. Ι.82) - έως τους πολέμους κατά των Πάρθων που θα θεωρηθούν ως η επανάληψη των Μηδικών. Ωστόσο ας μη γεηιόμαστε, σε όλα υπάρχουν

κάποια όρια· όπως θα πει ο Κικέρων "οι Ρωμαίοι μαηητές των Σπαρτιατών του Λυκούργου ξεπέρασαν τους δασκάλους τους: η Σπάρτη είχε ένα νομοθέτη, η Ρώμη όμως πολλούς".

Το πολιτιστικό σοκ του 2ου αι. π.Χ.
Έως περίπου το 200 π.Χ. η ελληνική επιρροή είχε παραμείνει ωστόσο επιφανειακή, δεν είχε ακόμα θίξει τα βαθύτερα - ηθικά - θεμέλια του ρωμαϊκού βίου. Οι Έλληνες που έρχονταν στη Ρώμη ήταν έμποροι, τεχνίτες, καλλιτέχνες, ηθοποιοί, δάσκαλοι και γιατροί. Μία πραγματικά σαρωτική διάσπαση στο ρεύμα του εξελληνισμού και ένα πραγματικό πολιτιστικό σοκ, ουσιαστικά την αρχή μιας νέας εποχής στην ιστορία του ρωμαϊκού πολιτισμού θα σηματοδοτήσει η άμεση, πρόσωπο με πρόσωπο, γνωριμία με τον ελληνιστικό κόσμο στην εικοσαετία από τη νίκη επί του Περσέα στην Πύδνα έως την καταστροφή της Κορίνθου. Η παρουσία χιλιάδων ρωμαίων στρατιωτών στην Ελλάδα και αντίστοιχα χιλιάδων ελληνικών αιχμαλώτων και ομήρων στη Ρώμη δημιουργούν πηξόν συνθήκες συνεχούς στενής επαφής με τους Έλληνες, και με ένα άλλο τρόπο ζωής και σκέψης.

Οι συνέπειες θα είναι αποφασιστικές για τη διαμόρφωση της εικόνας του Έλληνα για το Ρωμαίο, όπως και το αντίθετο. Οι πρεσβείες των ελληνικών πόλεων ή του Αττάλου που από την εποχή του πατέρα του, Φιλίππου Ε, άρχισαν να συρρέουν στη Ρώμη με παράπονα και αιτήματα για επέμβαση, εξοικειώνουν τους Ρωμαίους με κάποιες από τις χειρότερες πλευρές του ελληνισμού: τη διχόνοια, με τις αλληλοκατηγορίες, και την προσπάθεια υπονόμησης του αλλού, την αιώνια επίκληση των προγόνων από τους πρεσβευτές των πόλεων, την κοίτακεία μέχρις αιδίας και την ασυνέπεια - έλλειψη ευθύτητας - του αδύνατου απέναντι στον ισχυρό. Σ' αυτά θα έρθει να προστεθούν οι ηθικοί κίνδυνοι από τον ξαφνικό ηλιουτισμό που έφερε το ηλιόστοκο των θησαυρών της Μακεδονίας αθλά και από το παράδειγμα ενός διαφορετικού τρόπου ζωής. Τη νίκη στην Πύδνα θα ηλημυρίσει τη Ρώμη με το χρυσάφι του Περσέα και θα την ηλιουτίσει με τη βιβλιοθήκη του. Θα ακοηουθήσει μετά από τριάντα χρόνια η δωρεά από τον

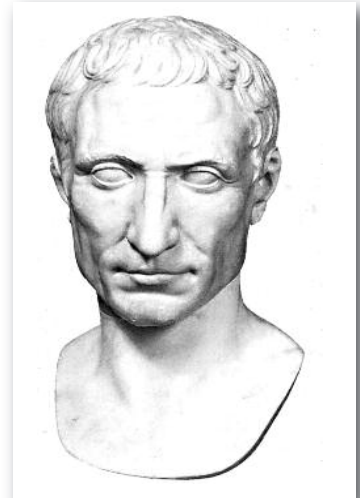
Άτταλο Γ' ολόκληρου του βασιλείου της Περγάμου στο ρωμαϊκό λαό. Ο πλούτος και τα βιβλία θα προκαλέσουν μια μοναδικής έκτασης ανατροπή στη ζωή και στη σκέψη: το φως όμως που φώτισε ξαφνικά το ρωμαϊκό σκυθρωπό κόσμο, ήταν ένα φως που απειλούσε να κάψει τα πάντα. Η αντίδραση, αυτή ενός πενιρασμένου μπροστά στο στρωμένο τραπέζι των υλικών πλοδών, δείχνει πόσο μίζερη πρέπει να ένωσε ξαφνικά ο Ρωμαίος την καθημερινότητα της παλαιάς λιτής αγροτικής ζωής του, πόσο αποπνικτική - ιδιαίτερα αυτό ισχύει για τη νεολαία - τη θρησκευτική τυπολατρεία, πόσο καταπιεστική την κοινωνική και η οικογενειακή καθημερινότητα του. Και όπως διαπιστώνει ο Πολλύβιος: "εκείνο τον καιρό όλη άρχισαν να παίρνουν άσχημη τροπή στη Ρώμη, καθώς οι νέοι είτε άρχισαν να αναζητούν ερωμένους είτε να τρέχουν στις εταίρες, ενώ πολλοί το έριξαν στην πολυτέλεια των θεαμάτων και το ποτό, με την ευκολία που τους παρείχε το χρυσάφι του Περσέα και το ελληνικό παράδειγμα".

Κάτων "Σε τούτο" φωνάζει αγανακτισμένος ο Κάτων "φαίνεται η κατάσταση της πόλης, όταν ένας ωραίος νέος έφθασε να πουλιέται πιο ακριβά από ένα χωράφι και ένα δοχείο μαυροχάβιαρο (ποντίου ταρίχου) από ένα δούλο ζευγολάτη". Εμβληματική φυσιογνωμία της συντηρητικής αντίδρασης στην "Ελληνομανία", που είχε ήδη οδηγήσει στην απαγόρευση το 181 των Βακκαναλίων, το κάψιμο την ίδια χρονιά των πυθαγορείων βιβλίων και μετά από είκοσι χρόνια στην απέλαση από τη Ρώμη των φιλοσόφων και δασκάλων ρητορικής, ο Κάτων αποτελεί συγχρόνως το καλύτερο δείγμα του διλήμματος μπροστά στο οποίο βρίσκεται ο ρωμαϊκός κόσμος. Είναι ο κατεξοχήν εκφραστής της αρχαίας ρωμαϊκής παράταξης και ο πιο φανατικός πολέμιος του ελληνικού πολιτισμού, ακριβώς γιατί κατανοεί την ανωτερότητα του και τον κίνδυνο που αυτό σήμαινε για τις παραδοσιακές ρωμαϊκές αξίες και τα αγροτικά ήθη των Ρωμαίων. Συγχρόνως όμως είναι ο ίδιος και ένας μεγάλος θαυμαστής της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού, που προσπαθεί να τον κάνει χρήσιμο για τους Ρωμαίους. Μαθαίνει ελληνικά

στα 30 του, εμπνέεται από την ελληνική ρητορική και την ελληνική τέχνη του λόγου, και από την ελληνική επιστήμη γράφοντας γεωπονικά και ιατρικά συγγράμματα, συλλογές ελληνικών αποφθεγμάτων, εγχειρίδια για το τρόπο ζωής (carmen de moribus), μια μικρή εγκυκλοπαίδεια για το γιό του. Είναι αυτός εξ άλλου που θα φέρει στη Ρώμη τον Εννιο, εισηγητή στην τραγωδία - όπως στην κωμωδία ο Πλάυτος - μιας νέας, σχεδόν εντελώς ελληνικής στην έμπνευση και στην έκφραση λογοτεχνίας. Ο ίδιος ο Κάτων σε μια ιστορία των αρχών της Ρώμης και των ιταλικών πόλεων (Origines), που γράφει κατά το πρότυπο των ελληνικών κτίσεων, θα αναγνωρίσει την ελληνική καταγωγή πολλών ιταλικών πόλεων και το σπαρτιάτικο πρότυπο της Ρώμης

Ο φόβος είναι για τα ηθικά θεμέλια της κοινωνίας από την εισροή του πλούτου και των ελληνικών συνθηθειών, και αφορά στον κίνδυνο, ιδιαίτερα για τους νέους, από την απώλεια του ελέγχου, την πολυτέλεια και τη διαφθορά: "Οι Έλληνες απειλούν να μας καταστρέψουν με τα γράμματα και τις τέχνες τους κυρίως όμως με τη φιλοσοφία τους". Μεγαλύτερος κίνδυνος από αυτόν της ομορφιάς στην τέχνη, είναι αυτός της διαλεκτικής του φιλοσοφικού λόγου· κίνδυνος για τις ρωμαϊκές αρχές, που προέρχεται από τις περιορισμένες δυνατότητες της σύγχρονης λατινικής γλώσσας να συλλάβει τις λεπτές νοηματικές αποχρώσεις του ελληνικού φιλοσοφικού λόγου. Χαρακτηριστικό είναι εν προκειμένω το περίφημο επεισόδιο της αθηναϊκής πρεσβείας (το 155 π.Χ. των φιλοσόφων που είχαν έρθει στη Ρώμη για να υποστηρίξουν το αίτημα των Αθηναίων για μείωση ενός μεγάλου προστίμου που τους είχε επιβληθεί από την Αchaϊκή Συμπολιτεία. Περιμένοντας την απάντηση της Συγκλήτου αυτοί άρχισαν τις φιλοσοφικές διαλέξεις. Η μεγάλη συρροή νέων και γέρων και ο ενθουσιασμός της νεολαίας για την διαλεκτική ικανότητα του Καρνεάδη να αντιστρέφει κάθε φορά τα επιχειρήματα του, τρόμαξαν τον Κάτωνα και με εισήγηση του η Σύγκλητος θα ζητήσει από τους φιλοσόφους να εγκαταλείψουν το συντομότερο την πόλη.

Περισσότερο από τον κίνδυνο μη τυχόν και οι νέοι μαγεμένοι από τη δύναμη των λόγων παραμελήσουν τα έργα -την πολιτική και τη στρατιωτική σταδιοδρομία (Πλούταρχος Κάτων ΧΧΙ-Ι,350), ο Κάτων που δεν καταλάβαινε ούτε μπορούσε να καταλάβει την επιστημονική βάση του ακαδημαϊκού σκεπτικισμού, είδε σ' αυτόν ένα επικίνδυνο σοφιστικό παιχνίδι με τις λέξεις που κινδύνευε να αποδομήσει το πνευματικό οικοδόμημα των βασικών αξιών. Γιατί, όπως λέει ο Πλίνιος (Φυσ. Ιστ. 7.112) "με τα επιχειρήματα αυτού του ανθρώπου είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς που βρισκόταν η αλήθεια". Στο ίδιο πνεύμα ο Κάτων στρέφεται κατά και του ίδιου του Σωκράτη, επαναλαμβάνοντας λίγο-πολύ τα επιχειρήματα αυτών που τον είχαν κάποτε καταδικά-

Εικ. 7. Πορταίτο του Ιουλίου Καίσαρος

Εικ. 8. Αμερικανός αξιωματικός

Εικ. 9. Τηβεννοφόρος Ρωμαίος με τα πορτραίτα των προγόνων του

σει σε θάνατο. Την περιφρόνηση του για την υπερβολική προσήλωση στα γράμματα -σε αντίθεση με την πράξη- εκφράζει με το χαρακτηριστικό ρωμαϊκό χιούμορ του, λέγοντας ότι τα μαθήματα του Ισοκράτη τραβούσαν τόσο πολύ, που οι μαθητές του δεν θα προλάβαιναν να δικηγорήσουν, παρά μόνο μπροστά στο Μίνω στον κάτω κόσμο. Παρόμοια έχει να πει (ίσως όχι αδικώς δεδομένου του σύγχρονου επιπέδου της χειρουργικής) και για τους ιατρούς, άλλο ένα μονοπώλιο των Ελλήνων στη Ρώμη. "Δεν φθάνει που οι Έλληνες θα μας διαφθείρουν με τα γραφτά τους", γράφει στο γιό του "αυτοί έχουν συνωμοτήσει να εξοντώσουν με την ιατρική τέχνη τους όλους τους Ρωμαίους". Την ίδια περιφρόνηση για τους Έλληνες -και το ίδιο μακάβριο χιούμορ- θα δείξει ακόμα και όταν είναι να εισηγηθεί ένα ανθρωπιστικό μέτρο, όπως η επιστροφή των Αχαιών ομήρων στη χώρα τους "καθόμαστε" λέει "και συζητάμε τόσες μέρες αν κάποια ελληνικά γράδια θα θαφτούν από αχαιούς ή από δικούς μας νεκροθάφτες".

Η αναπόφευκτη σύγκρουση, που βλέπουμε ήδη στη στάση του Κάτωνα, είχε ως αιτία τη βαθειά διάσταση χαρακτήρα των δύο λαών. Ο Ρωμαίος είναι (και θα είναι για πολύ ακόμη) ο πρακτικός, προσγειωμένος και άκρως συντηρητικός χωρικός, που πατάει στη γη, την οποία διεκδικεί με κάθε τρόπο με το νόμο και τα όπλα, ο πατριαρχικός οικογενειάρχης, στενά δεμένος με την παράδοση και την ιεραρχία του γένους, τους προγόνους, τους θεούς του τόπου. Οι σταθερές ηθικές αξίες του είναι η ανδρεία (virtus), η πίστη (fides) και ο σεβασμός (pietas) στους προγόνους και τους θεούς. Πάνω σ' αυτές και στην η ιεραρχία που επιβάλλουν, στηρίζεται το κοινωνικό και πολιτικό του σύστημα. Η virtus είναι η ανδρική στάση που απορρίπτει τεχνάσματα και πονηρίες, και που συνοδεύει η τιμή (honos). Μορφές όπως ο Οδυσσεύς ή ο Θεμιστοκλής, ο Ιακώβ και η Ραχήλ, ο σκανδιναβός Λόκι είναι σ' αυτούς άγνωστες. Η pietas το αίσθημα της υποχρέωσης απέναντι σε εκείνους με τους οποίους ο άνθρωπος είναι από τη φύση του δεμένος: όχι μόνο οι γονείς και τα παιδιά (απέναντι στα οποία pater familias έχει απόλυτη εξουσία αλλιώς και υποχρέωση) αλλιώς και το γένος, είναι ο σεβασμός απέναντι στους προγόνους (maiores) και τους θεούς.

Χαρακτηριστικά, τη σχέση αυτή, σε αντίθεση με τον Έλληνα, χαρακτηρίζει η ψυχρή αντικειμενικότητα και η αμοιβαιότητα μιας σύμβασης (do ut des), από την οποία απουσιάζει τελείως το συναίσθημα. Την οικογένεια ενώνει η pietas όχι η αγάπη (η λέξη είναι άγνωστη, amor είναι μόνο ο έρωτας). Αντίστοιχα η πολιτεία (res publica) είναι αρχικά η περιουσία του λαού: η λέξη patria είναι ελληνική. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η ερμηνεία της fides (πίστης), που αποτέλεσε την αιτία για την πρώτη παρεξήγηση ανάμεσα στους Έλληνες και τους Ρωμαίους: Μετά την ήττα τους το 191 π.Χ. οι Αιτωλοί παραδίδονται στην πίστη (in fidem) του ρωμαϊκού λαού, "μη γνωρίζοντας" όπως λέει ο Ποθύβιος "τι σήμαινε αυτό για τους Ρωμαίους. Ξεγελάστηκαν νομίζοντας ότι με αυτό τον τρόπο θα τους ληπόντουσαν ενώ για τους Ρωμαίους αυτό σήμαινε ότι παραδίδονταν χωρίς όρους στην απόλυτη διάθεση τους".

Γι' αυτούς τους σκληροτράχηλους,

ολιγόλογους και πρακτικούς ανθρώπους, οι Έλληνες είναι κάποιοι που ενδιαφέρονται μόνο για την τρυφή ζωή το καλό φαί και το ποτό, τις διασκεδάσεις και τον έρωτα, μια ζωή "αλλιώς γκρέκα" (το pergraecari του Πλάτωνα, βλ. Mostellaria 20-24: Τώρα αφού μπορείς και σ' αρέσει, πίνε, ξόδεψε την περιουσία σου, διάφθειρε τον γιόκα του αφεντικού σου! Ρίξτε το στο πιστό νύχτα και μέρα, ζήστε σαν Έλληνες/ αγοράστε κορίτσια κι αφήστε τα ελεύθερα, συντηρείτε παράσιτα, ρίχτε το σε πολυτελή ψώνια". Είναι αυτοί που αντί για τα σκληρά ρωμαϊκά στρατιωτικά γυμνάσια προτιμούν την άνετη διατριβή του γυμνασίου και αθλήματα όπως η μπάλα και ο δίσκος που τους αρέσει να μιλάνε συνεχώς και για τα πάντα ("όπως κάποιος άμαχος που λέγεται ότι έδινε μαθήματα στρατηγικής στον Αννίβα"), θεωρητικολογώντας και αρχαιολογώντας, και δίνοντας περισσότερη σημασία στα λόγια παρά στις πράξεις, στην αισθητική παρά την πρακτική όψη των πραγμάτων (βλ. Στράβωνα 5.8.8 για την πολιοδομία). Όλη αυτή η ελαφρότητα κάνει τον Έλληνα από ασυμπεπλή (ας θυμηθούμε τη γνωστή μας έκφραση ad calendas graecas), έως και ανυπόληπτο: "Για τον Έλληνα μάρτυρα" λέει σε μια δίκη ο φιλέλληνας Κικέρων "η αλήθεια της κατάθεσης του είναι το τελευταίο πράγμα που θα σκεφτεί. Τη θεωρεί ως εξυπηρέτηση. Αυτή αποτελεί απλή και μόνο ένα μέσο για την επίτευξη κάποιου προσωπικού στόχου". Ο ίδιος πάλι συμβουλεύει αλλιώς τον αδελφό του να φυλάγεται από τη μεγάλη οικειότητα με τους Έλληνες της επαρχίας του "Οι περισσότεροι είναι δόλιοι και ελαφρόμυαλοι και η μακρόχρονη δουλειά τους έχει συνηθίσει σε μια χωρίς μέτρο κοίταξιά".

Τα ίδια σε ποιντική μορφή και ο Βιργίλιος: timeo Danaos et dona ferentes). Την καλύτερη απόδειξη της διαφοράς στη νοοτροπία που χωρίζει τους δύο λαούς δίνει όμως ο τρόπος που αντιλαμβάνονται έννοιες όπως η ειρήνη ή η εργασία: η Ειρήνη για τον Αριστοφάνη "ευωδιάζει νέκταρ και αμβροσία και σου λέει τράβα όπου θέεις", σημαίνει πλούτο -είναι το παιδάκι που κρατά η Ειρήνη του Κηφισοδότου (Εικ.4) -, υγεία, σπιτική γαλήνη (στη φωτιά κοντά με αγαπημένους φίλους

Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΑΙΧΜΗΣ ΤΩΝ ΜΙΝΩΙΤΩΝ ΚΑΙ ΜΥΚΗΝΑΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗ 2η ΧΙΛΙΕΤΙΑ Π.Χ.

ΜΕΡΟΣ 1ο: Αρχιτεκτονικός Σχεδιασμός και Μελέτη

Μέχρι τώρα εξετάσαμε σε γενικές γραμμές το θέμα του Τρωικού Πολέμου, των Ομηρικών Επών, σε συνάρτηση προς τις αρχαιολογικές μαρτυρίες, την Χώρα του Χάττι ή το Βασίλειο των "Χετταίων" και τις αναφορές των Χεττιτικών αρχείων για την Αχχιγιάβα, τη Χώρα των Αχαιών, και την Αίγυπτο των Φαραώ με τις αναφορές των Αιγυπτιακών καταγραφών για την (Ν)Τανάγια τη Χώρα των Δαναών, κατά τα μέσα της 2ης χιλιετίας π.Χ. Στο άρθρο αυτό θα εξετασθεί η κατά τη 2η χιλιετία π.Χ. οικοδομική Τεχνολογία (βλ. [1], [2]) - κατά το σκέλος του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού - των Μινωιτών και των Μυκηναίων, που κατοικούσαν εντός της σημερινής Ελληνικής επικράτειας. Η Τεχνολογία αιχμής γενικότερα και η προωθημένη τεχνογνωσία (που έχει επικρατήσει να ονομάζεται με τον αγγλικό όρο know-how) είναι αποφασιστικής σημασίας, αφού οι εκάστοτε "Μεγάλες Δυνάμεις" διαχρονικά τις χρησιμοποιούν για να συγκεντρώσουν πλούτη και να αυξήσουν τη στρατιωτική τους υπεροχή. Η συγκέντρωση πλούτου οδηγεί σε περιόδους οικονομικής ευημερίας και επιδεικτικής καταναήλωσης, που σηματοδοτούνται από μεγάλης κλίμακας μνημειακές κατασκευές, με την ανάπτυξη και χρήση υψηλού επιπέδου οικοδομικής τεχνολογίας, και διαχείρισης πολυάριθμης εργατικής δύναμης αλλή και από πολύτιμα είδη ως προσφορές σε τάφους. Σε μια τέτοια περίοδο ακμής, ευμάρειας και στρατιωτικής ισχύος θα πρέπει να οργανώθηκε η "υπερπόντια" εκστρατεία εναντίον της Τροίας, που περιγράφει ο Όμηρος και η αρχαία Ελληνική Γραμματεία.

Σε επόμενα άρθρα θα εξετασθεί η Γνώση των Μινωιτών και των Μυκηναίων σε θέματα δομοστατικής και αντισεισμικής μηχανικής αλλή και η τεχνογνωσία τους σε παραγωγή μετάλλων και όπλων.

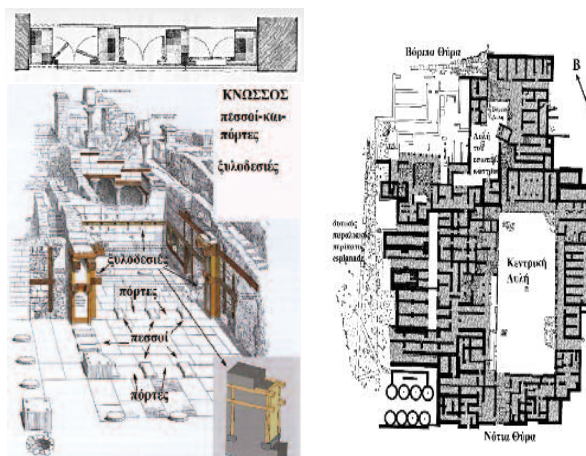
Τα Μινωικά Ανάκτορα αντιπροσωπεύουν μία επανοικοδόμηση προηγούμενων κατασκευών, μετά από μεγάλη καταστροφή -πιθανά ένα σεισμό-, στα τέλη της ΜΜΙΒ (περί το 1700 π.Χ.), ενώ ειδικότερα, το πρωιμότερο ανάκτορο στα Μάλια ανάγεται πίσω στην ΠΜΙΙ, περί το 2200 π.Χ. ([1], [2]).

Τα αυτόχθονα στοιχεία είναι εν συνόψει: οι "πολλαπλές αυλές που περιβάλλονται από αρχιτεκτονικές κατασκευές" (Σχήμα 1-δεξιά), το χώρισμα 'πεσσός-και-

Του Κωνσταντίνου Σ. Γιαννακού¹

πόρτα' (Σχήμα 1-αριστερά), ο φωταγωγός, η επένδυση με αλάβαστρο, οι δεξαμενές καθαρμών, οι κίνες που ληπαίνονται προς τη βάση τους (Σχήμα 2-αριστερά), οι ωσειδείς/οβάη κίνες, οι κεντρικές αυλές με πρόθυλα, τα μνημειακά κλιμακοστάσια, όπως και η τοποθέτηση των κύριων δημόσιων αιθουσών στους άνω ορόφους. Η Μινωική Αίθουσα υποδοχής είναι διαρρύθμιση ενός ή δύο δωματίων, που χωρίζονται από 'πεσσό-και-πόρτα' με ένα προσαρτημένο πρόθυλο και φωταγωγό (Σχήμα 2-δεξιά).

Όσον αφορά την *ξεστή/λαξευτή λιθοδομή*, υπάρχουν πολυάριθμα παραδείγματα από την ηπειρωτική ενδοχώρα της Ελλάδος και την Κρήτη. Η σπουδαιότητα των βασικών αρχών της τεχνικής της κατεργασμένης/ξεστής λιθοδομής έγκειται στον τρόπο, που αυτή η γνώση χρησιμοποιείται και το είδος του "αρχιτεκτονικού ιδιώματος", που αυτή εξυπηρετεί ([7], σελ.117).

Σχήμα 1²: (αριστερά) 'πεσσός-και-πόρτα', άνω σε κάτοψη (δεξιά) πολλαπλές αυλές περιβαλλόμενες από αρχιτεκτονική

Η πρώτη ξεστή/λαξευτή (ashlar) τοιχοποιία εμφανίζεται στην Πρωτο-Μινωική (ΠΜ⁵) Κρήτη (στη Βασιλική

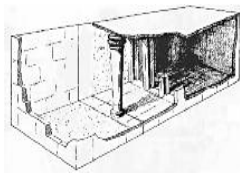
1. Δρ. Πολιτικός Μηχανικός, Fellow ASCE, Μέλος: Εταιρεία Μελέτης Αρχαίας Ελληνικής Τεχνολογίας/ΕΜΑΕΤ.

2. Βάσει του [3] και του [5] για τις ξυλοδεσιές. Οι φωτογραφίες και τα σχήματα του παρόντος άρθρου, από τον συγγραφέα εκτός αν αναγράφεται διαφορετικά σε υποσημείωση που παραπέμπει βιβλιογραφικά στην πηγή της εικόνας.

3. Από το [7].

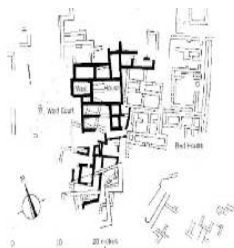
4. Από το [3].

5. 3350-2150 π.Χ.. Για τις χρονολογήσεις των περιόδων βλ. [1], [2] και [9].

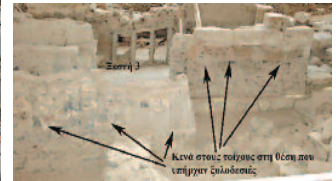
Σχήμα 2: (αριστερά)³ κίονας λεπτυνόμενος προς τη βάση του, (δεξιά)⁴ Μάλια, Μινωική αίθουσα υποδοχής.

Ιεράπετρας (Σχήμα 31) και στη συνέχεια εφαρμόσθηκε σε μεγάλη κλίμακα σε Ανάκτορα και Επαύλεις μετά τη Μεσο-Μινωική (MMII)⁶. Αθήνα και στην ηπειρωτική ενδοχώρα της Ελλιάδος εμφανίσθηκε στην Προ-Ελληνική (Περίοδος)⁷. Στην Κρήτη (Σχήμα 1-αριστερά) αθήνα και στο Ακρωτήρι της Θήρας (Σχήμα 4), Ιραδιο-χρονολόγηση 1613±13 π.Χ.) χρησιμοποιήθηκαν ξυλοδεσιές, ως αντισεισμική ενίσχυση, ένα ευφυές και επιτυχημένο στρατήγημα (που χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα) για την ανάληψη εφεδρικών τάσεων τις οποίες δεν μπορεί να αναλάβει η λιθοδομή και είναι υποχρεωτική η εφαρμογή τους ιδίως σε περίπτωση σεισμών.

Σχήμα 3^ο: Βασιλική Κρήτης, ξεστή λιθοδομή με μαύρο χρώμα (δεξιά) 2900-2550 π.Χ.

Η Μινωική αρχιτεκτονική γνώρισε διάχυση πέραν της Κρήτης (Ι31, σελ. 70): στο Ακρωτήρι της Θήρας⁸, στη Φυλακωπή της Μήλου (ΥΜΙ ή ΥΚΙ/1700/1590-1490/1420 π.Χ. Ι91), στην Τριάντα (Ιαθυσό) της Ρόδου (ΥΜΙΑ/1700/1590-1600/1480 π.Χ. Ι91), στην Πύλο της

Σχήμα 4: Ακρωτήρι, ξυλοδεσιές στο σώμα των τοίχων.

Μεσσηνίας, στο Μενελάϊο της Σπάρτης (ΥΕΙΙ-ΥΕΙΙΙ/1620/1500-1300 π.Χ. Ι91), στις Μυκήνες και στην Τίρυνθα, όπου η πρώτη "Αίθουσα του Θρόνου"/"maison de chef" χρονολογείται στην ΜΕ-ΥΕΙ/2000-1620/1500 π.Χ. Ι91 το αργότερο, ενώ το Μεγάλο Μέγαρον μαζί με τα πρώτα οχυρωματικά τείχη κατασκευάσθηκαν την ΥΕΙΙΙΑ/1440/1390-1300 π.Χ. Ι91, κατά τη διάρκεια του πρώιμου 14ου αιώνα π.Χ.¹⁰ (βλ. Σχήμα 5).

Σχήμα 5^ο: Η νοτιοανατολική πλευρά του οχυρωματικού τείχους της ακρόπολης της Τίρυνθος, χρονολογούμενη κατά τον πρώιμο 14ο αιώνα π.Χ. (ΥΕΙΙΙΑ1), από την πρώτη φάση οικοδόμησης.

Στη Μεσσηνιακή Πύλο, η οποία είχε επηρεασθεί από τα Κύθηρα, που είχαν σε υψηλό βαθμό "εκ-Μινωισθεί"¹², μερικοί τοίχοι από κατεργασμένη/ξεστή λιθοδομή, που είχαν ανευρεθεί από τον Blegen, ταυτοποιήθηκαν από τον Klaus Killian, ως ανήκοντα σε Μινωική ή Μινωικής επιρροής "Κρητική" κατασκευή, και χρονολογήθηκαν στην ΥΕΙΙ/ πρώιμη ΥΕΙΙΙΑ1. Ιδιαίτερου ενδιαφέροντος είναι ένα σύμβολο διπλού πέλεκυ, "σύμβολο του κτίστη", στην όψη ενός οικοδομικού στοιχείου, όπως και

6. 1800-1700 π.Χ..

7. Πριν από το 2200 π.Χ..

8. Σχήμα δεξιά Ι61.

9. "Περί την ποθὺ πρώιμη ἀρχὴ τῆς ΥΜΙΑ, οἱ κάτοικοι τῆς Θήρας ἦσαν ἐξοικωμένοι μετὰ τὴν χρῆσιν τῆς τεχνολογίας τῆς Μινωικῆς οἰκοδομικῆς τέχνης. μετὰ ἀπὸ μίαν καταστροφὴν ἀπὸ σεισμοῦ, σὲ ἓνα ἀκαθόριστο Κυκλαδικοῦ παρελθόν, ἤδη ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὴν τεχνολογίαν τῆς Κρητικῆς οἰκοδομικῆς τέχνης, ἀναμειγμένης μετὰ μίαν καινοτόμον ἀρχιτεκτονικὴν Κρητικὴν προέβλεψιν,..... ἐγγύτερα στὴν ἐξεζητημένη τεχνολογία ποὺ χρῆσιμοποιοῦνταν στὴν Κρήτη, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἀνακτόρων καὶ ἀπὸ τὸ 10-15% τῆς Κρητικῆς κοινωνίας" (Ι81, σελ. 187 καὶ Ι31, σελ. 65).

10. [Ι01], σελ. 20-22. [Ι11], σελ. 724-725. "Ἡ ἐπιδεξιότητα τῶν Μυκηναίων στὴν Μηχανοτεχνία ἀποκτήθηκε (διδάχθηκε) ἀπὸ τοὺς Μινωίτες, οἱ ὁποῖοι, μετὰ τὴν σειρά τους, τὴν ἀπέκτησαν ἐν μέρει ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους" [Ι21], σελ. 226.

11. Φωτογραφία ἀπὸ τὸ συγγραφέα. Βλ. ἐπίσης [Ι01], σελ. 20-22.

12. ΓΙΑ τὸ ρόλο τῶν Κυθέρων στὴ μεσοθάλασση μετὰ Κρήτης καὶ Λακωνίας καὶ Μεσσηνίας, βλ. ἐπίσης καὶ Bennet & Galanakis, 2005, σελ. 148-149.

τα σύμβολα διπλού πέλεκυ χαραγμένων στα οικοδομικά στοιχεία του στομίου, στο θαλωτό τάφο της Περιστεριάς της ΥΕΙΙΑ.

Μια γύψινη ζωφόρος με τρίγλυφα και ημιρόδακες στην Τίρυνθα, οι συνεχείς σπείρες της πρόσοψης του "Θησαυρού του Ατρέα"¹³ (Σχήμα 6) και το γύψινο τρίγλυφο και ο ημιρόδακας της Τίρυνθας, φέρνουν στη μνήμη όμοια στοιχεία από την Κνωσσό (Ι31, σελ. 67).

Σύμφωνα με τον Evans, οι ζωφόροι ήταν τοποθετημένες στις εισόδους των Ανακτόρων, ως γνωστοποίηση και υπενθύμιση της κοσμικής δύναμης, της θρησκευτικής εξουσίας, ίσως του αιώνιου, κάτι που επίσης θα ήταν το θέμα και στην περίπτωση των Μυκηνών, στην είσοδο του τάφου ενός μεγάλου ηγεμόνα (Ι31, σελ. 67).

Σύμφωνα με την Παλιυβού (Ι71, σελ. 117-120, σχέδια στις σελ. 123-124): συνοδικά, η Μινωική επίδραση στην αρχιτεκτονική της ηπειρωτικής ενδοχώρας της Ελλάδος είναι έκδηλη: στις διατάξεις πρόσβασης (π.χ. η Πύλη των Λεόντων στις Μυκήνες είναι όμοια προς το Πρόπυλον της Φαιστού), στους ορθοστάτες με μονοιθικές βάσεις κιόνων -οι οποίοι προσδίδουν ευστάθεια και αντοχή στα οικοδομήματα- και αντικαταστάθηκαν από επιχρισμένη ακατέργαστη λιθοδομή, στο χώρισμα με πεσό-και-πόρτα, στους λεπτυνόμενους κίονες, στον εικονιστικό (με εικόνες/pictorial) σχεδιασμό, που είχε μιμηθεί τις φόρμες, οι οποίες έμοιαζαν με ζωφόρους -και έπαιζαν ένα συμβολικό ρόλο-, στην αξονική

διάταξη των αυλών και των προθαλάμων, η οποία είχε ρίζες στις Περιόδους Μέση και Πρώιμη Υστερο-Ελλαδική και τελικά στο Μεγάλο Κλίμακοστάσιο στις Μυκήνες, το οποίο μπορεί να είχε κατασκευασθεί ακόμη και από Μινωίτες από την Κρήτη.

Σχήμα 6¹⁴:
Ο "δρόμος"
και η είσοδος
του
Θησαυρού
του Ατρέα.

Είναι προφανές ότι η τεχνολογία στην αρχιτεκτονική αναπτύχθηκε στη Μινωική Κρήτη, κατά την ύστερη-4η/πρώιμη-3η χιλιετία π.Χ. και κάποια στοιχεία της 'πέρασαν' στην ηπειρωτική ενδοχώρα της Ελλάδος, όπου πάντως η ξεστή λιθοδομή είχε εμφανισθεί προ του 2200 π.Χ.. Δεν υπήρξε ροή τεχνολογίας "εξ ανατολών". Σε επόμενα άρθρα θα αναλυθούν περισσότερα αρχαιολογικές μαρτυρίες για (αντίθετης φοράς) ροή τεχνολογίας "προς ανατολάς", αλλιά και άλλες πτυχές της υψηλής τεχνολογίας αιχμής των Μινωιτών και των Μυκηναίων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1]. Γιαννακός Κωνσταντίνος. 2016. *Τεχνολογία, Μαρτυρίες και η Χρονολόγηση του Τρωικού Πολέμου - Μυκηναϊκά Ευρήματα σε Χατούσα, Μικρά Ασία, Αίγυπτο, Κύπρο, Λεβάντε*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- [2]. Giannakos Konstantinos. 2012. "Aegean Type Sword and Finds at Hattusa: Technology, Sources and dating of Trojan War", Saarbrücken.
- [3]. Shaw Joseph. 2009. The Character, Genesis and Influence of Minoan Palatial Architecture, in A. Kyriatsoulis, (Ed.), "Bronze Age Architectural Traditions in the Eastern Mediterranean: Diffusion and Diversity", Weillheim/Obb., Gasteig Munich, Verein zur Förderung der Aufarbeitung der Hellenischen Geschichte, 61-89.
- [4]. Tassios Theodosios. 2008. Mycenaean Technology, in S.A. Paipetis, (Ed.), "Science and Technology in Homeric Epics". Dordrecht, Springer, 1-18.
- [5]. Tsakanika-Theohari Eleftheria. 2008. The Constructional Analysis of Timber load-bearing systems as a tool for Interpreting Aegean Bronze Age Architecture, in A. Kyriatsoulis, (Ed.), "Bronze Age Architectural Traditions in the Eastern Mediterranean: Diffusion and Diversity", Weillheim/Obb., Gasteig Munich, Verein zur Förderung der Aufarbeitung der Hellenischen Geschichte, 127-140.
- [6]. Preziosi Donald and Louise A. Hitchcock. 1999. Aegean Art and Architecture, Oxford University Press, Oxfordshire.
- [7]. Palyvou Clair. 2009. The comparative analysis of spatial organization as a tool for understanding Aegean Bronze Age architecture: Minoan and Mycenaean, in A. Kyriatsoulis, (Ed.), "Bronze Age Architectural Traditions in the Eastern Mediterranean: Diffusion and Diversity", Weillheim/Obb., Gasteig Munich, Verein zur Förderung der Aufarbeitung der Hellenischen Geschichte, 115-124.
- [8]. Palyvou Clair. 2005b. "Akrotiri Thera. An Architecture of Affluence 3500 Years Old", Philadelphia, INSTAP Academic Press.
- [9]. Sheldermine, C.W. (ed). 2008. "The Cambridge Companion to the Aegean Bronze Age", Cambridge/NY.
- [10]. Παπαδημητρίου Άθηναις. 2001. "Τίρυνς - Ιστορικός και Αρχαιολογικός Οδηγός", Έσπερος, Αθήνα.
- [11]. Maran Joseph. 2012. Tiryns, in E.H. Cline, (Ed.), "The Oxford Handbook of The Bronze Age Aegean", Oxford University Press, 722-734.
- [12]. Hope-Simpson R and Hagel D.K. 2006. "Mycenaean Fortifications, Highways, Dams and Canals", Sävedalen, P. Åström.

13. Τώρα στο Βρετανικό Μουσείο.

14. Φωτογραφία του συγγραφέα.

Μεγάλος λαξευτός μυκηναϊκός τάφος αποκαλύφθηκε κοντά στον Ορχομενό Βοιωτίας

Ένας από τους μεγαλύτερους μυκηναϊκούς λαξευτούς τάφους που έχουν βρεθεί μέχρι σήμερα στην Ελλάδα ήρθε στο φως στο Προσήλιο του Δήμου Λεβαδέων, κοντά στον Ορχομενό. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τον ένατο σε μέγεθος θαλαμοειδή τάφο, από τους περίπου 4.000 που έχουν ανασκαφεί τα τελευταία 150 χρόνια.

Η κατασκευή είναι μνημειώδης και μαρτυρεί την ιδιαίτερη φροντίδα που καταβλήθηκε για τη δημιουργία της. Στον νεκρικό θάλαμο οδηγεί λαξευτός δρόμος, μήκους 20 μ., ο οποίος απολήγει σε εντυπωσιακή αίθουσα επιφάνειας 42 τ.μ. Τις τέσσερις πλευρές της αίθουσας περιτρέχει λαξευτό θρανίο (πεζούλι) καλυμμένο με πηλοκονίαμα. Το αρχικό ύψος της οροφής, η οποία είχε σχήμα δόρυχτης στέγης, υπολογίζεται στα 3,5 μ. Ωστόσο, η αρχική στέγη άρχισε να καταρρέει ήδη από την αρχαιότητα, ίσως μάλιστα ακόμη και στη Μυκηναϊκή εποχή, δίνοντας στο εσωτερικό του θαλάμου σπηλαιώδη όψη, συνολικού ύψους 6,5 μ.

Στο δάπεδο του θαλάμου βρέθηκε ένας άνδρας, 40-50 χρονών, τον οποίο συνόδευαν προσεκτικά επιλεγμένα αντικείμενα. Εντοπίστηκαν πάνω από δέκα επικασσιτερωμένα αγγεία, ζεύγος στομίδων (τμήματα από χαλινάρια αλόγων), εξαρτήματα τόξου, βέλη, περόνες, κοσμήματα από διάφορα υλικά, κτένια, ένας σφραγιδολίθος και ένα σφραγιστικό δαχτυλίδι.

Η κατασκευή του τάφου χρονολογείται περίπου στα μέσα του 14ου αι. π.Χ. και η αξία του έγκειται στο ότι απέδωσε ένα από τα καλύτερα μέχρι σήμερα τεκμηριωμένα ταφικά σύνολα της Ανακτορικής περιόδου στην ηπειρωτική Ελλάδα.

Νέα ταφικά μνημεία ήρθαν στο φως στο μυκηναϊκό νεκροταφείο των Αηδονιών

Το μυκηναϊκό νεκροταφείο των Αηδονιών συνίσταται σχεδόν αποκλειστικά από θαλαμοειδείς τάφους, οργανωμένους σε συστάδες. Κατά τη φετινή ανασκαφική περίοδο στο μεσαίο νεκροταφείο, όπου το 2016 είχε ερευνηθεί ο θάλαμος ενός επιπλέον τάφου, η έρευνα αποκάλυψε το στόμιο και το δρόμο του μνημείου.

Στο κατώτερο νεκροταφείο η πρόσφατη έρευνα έφερε στο φως δύο νέους θαλαμοειδείς τάφους. Παρά το γεγονός ότι ο ένας τάφος είχε εξ ολοκλήρου συληθεί στο πρόσφατο παρελθόν, η επιστημονική ανασκαφή του τεκμηρίωσε τη χρονολόγησή του στην Ύστερη Μυκηναϊκή περίοδο (π. 1350-1200 π.Χ.), καθώς και την περιορισμένη διάρκεια χρήσης του μνημείου, ενώ αναδείχθηκε ολοκληρωμένη η εξαιρετικά ενδιαφέρουσα αρχιτεκτονική του μορφή.

Ο δεύτερος τάφος κατασκευάστηκε στην Πρώιμη Μυκηναϊκή περίοδο, χρησιμοποιήθηκε ως ταφικός της περιόδου και βρέθηκε κάτω από παχύτερες επικώσεις με κατάλοιπα της Αρχαϊκής περιόδου, των ύστερων ρωμαϊκών και των μεσοβυζαντινών χρόνων. Οι ενταφιασμοί των νεκρών εντοπίστηκαν σε τρεις λάκκους και στο δάπεδο του θαλάμου. Ο ένας λάκκος είναι μνημειώδης, με μήκος σχεδόν 4 μ. και κάλυψη από ευμεγέθεις πλάκοειδείς λίθους, και περιλάμβανε τρεις ταφές. Στο δεύτερο λάκκο βρέθηκαν δύο ακόμη ταφές, η μία κτερισμένη με χάλκινες αιχμές βελών και πέντε εγχειρίδια και μαχαίρια, δύο από τα οποία διέθεταν λαβές επενδεδυμένες με λεπτότατα φύλλα χρυσού, ενώ στο γέμισμα του τρίτου λάκκου βρέθηκαν θραύσματα από δύο ανακτορικούς πιθαμφορείς, δύο μνημειώδη αγγεία με φυτική διακόσμηση, που πιθανώς θα αποκατασταθούν ολόκληρα. Οι ταφές στο δάπεδο ήταν απλούστερα κτερισμένες με πήλινα αγγεία και λίθινα κομμάτια.

Μεγάλη αγορά κοσμημάτων του 6ου μ.Χ. αιώνα ανακαλύφθηκε στο σταθμό Αγίας Σοφίας του Μετρό Θεσσαλονίκης

Μια μεγάλη αγορά κοσμημάτων, χρονολογούμενη περί τον 6ο αιώνα μ.Χ., η οποία κρύβονταν επί αιώνες στα έγκατα της Θεσσαλονίκης, κάτω από τη συμβολή των οδών Εγνατίας και Αγίας Σοφίας, στην καρδιά της πόλης, ήρθε στο φως με τις ανασκαφές του Μετρό Θεσσαλονίκης.

Υπολείμματα μιας μαρμαρόστρωτης πηλατείας, περικλειόμενης από κυκλική σιγμοειδή στοά αποκάλυψε η αρχαιολογική έρευνα στις εισόδους του υπό κατασκευή σταθμού Αγίας Σοφίας, για το μετρό της Θεσσαλονίκης. Το μνημειακό σύνολο, στη διασταύρωση της κεντρικής ρωμαϊκής λεωφόρου "Decumanus Maximus" με τον "cardo" της Αγίας Σοφίας, βρίσκεται πάνω στον άξονα δύο σημαντικών παλαιοχριστιανικών μνημείων, της Βασιλικής της Αχειροποιήτου και της Επισκοπικής Βασιλικής στη θέση του ναού της Αγίας Σοφίας. Χρονολογείται στον 6ο αιώνα.

Στις εκακαφές που πραγματοποιήθηκαν στο "Αμαξοστάσιο" της βασικής γραμμής του Μετρό, στην Πυλαία, στην ευρύτερη περιοχή του μακεδονικού τάφου του "Φοίνικα", ήρθαν στο φως τα κατάλοιπα ενός ιδιαίτερα σημαντικού προκασάνδρειου οικισμού του 4ου π.Χ. αιώνα.

Σχεδιασμένος με το ιπποδάμειο πολεοδομικό σύστημα, αποτελεί ένα εξαιρετικό δείγμα πολιτικοοικονομικής οργάνωσης της υστεροκλασικής περιόδου στην περιφέρεια της Θεσσαλονίκης και είναι πιθανόν ένα από τα 26 πολίσματα που συνέβαλλαν στην ίδρυση της Θεσσαλονίκης από τον Κάσσανδρο. Ένας υπόγειος λαξευτός χώρος με κλίμακα αποτελούσε τμήμα Ιερού, αφιερωμένο στη λατρεία της Αθηνάς Εργάνης.

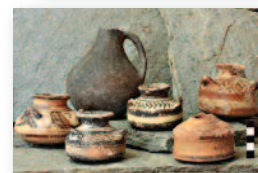
Πληταμώνας: το βορειότερο άκρο του Μυκηναϊκού πολιτισμού

Πλούσια κτερισμένα νεκροταφεία με τάφους που ανοίγονται ξανά και ξανά -έως και τρεις φορές- και επαναχρησιμοποιούνται και ήρθαν στο φως κατά τη διάνοιξη της ΠΑΘΕ στην περιοχή του Πληταμώνας, αποδεικνύουν ότι ο Μακεδονικός Όλυμπος αποτελεί το βορειότερο άκρο του μυκηναϊκού πολιτισμού, του σπουδαίου αυτού οικονομικού και κοινωνικού συστήματος στον ελληνικό χώρο.

Τα νεκροταφεία κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού, περίπου στον 17ο π.Χ. αιώνα, έχουν μετακινηθεί έξω από τους οικισμούς, περιλαμβάνουν μεγάλους και περίτεχνους τάφους, κατάλληλους για πολυπληδούς ενταφιασμούς, ενώ μαζί με τους νεκρούς τοποθετούνται πολύτιμα αντικείμενα.

Τα δύο νεκροταφεία βρίσκονται σε μικρή απόσταση, μόλις ένα χιλιόμετρο μεταξύ τους, και χρονολογούνται στο τέλος της Ύστερης Εποχής του Χαλκού, 15ος-12ος π.Χ. αιώνες. Είναι η πρώτη φορά που στην περιοχή αυτή εντοπίζονται κιβωτιοσχημοί τάφοι κατασκευασμένοι από πλάκα-ρούς λίθους ή καλοπελεκημένες πλάκες περιμετρικά και κάποιες φορές σφραγίζονται με πηλόχωμα.

Στο εσωτερικό των τάφων αποκαλύφθηκε πληθώρα αγγείων μυκηναϊκού τύπου, επίσης πρωτοεμφανιζόμενα στην περιοχή, με χάλκινα κοσμήματα (βραχιόλια, δαχτυλίδια, σφηνωτήρες/κοσμήματα για τα μαλλιά), χάλκινα όπλα, όπως ξίφος και αιχμές δόρατος, εξαρτήματα ενδυμάτων και εργαλεία, ενώ κάποιοι από τους νεκρούς ήταν κτερισμένοι με σφραγιδολίθους, αντικείμενο με ιδιαίτερη σημασία για την κατανόηση των ορίων του μυκηναϊκού κόσμου.

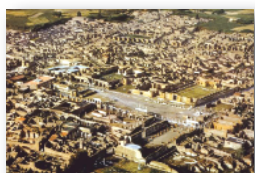
Σημαντική ανακάλυψη στην Αίγυπτο Βρέθηκε κολλοσσικό άγαλμα του Ραμσή Β΄

Αιγύπτιοι και Γερμανοί αρχαιολόγοι ανακάλυψαν ένα τεράστιο άγαλμα, ύψους οκτώ μέτρων, βυθισμένο σε υπόγεια ύδατα σε μια φτωχογειτονιά του Καΐρου, που πιθανότατα απεικονίζει τον φαραώ Ραμσή Β΄, ο οποίος κυβερνούσε την Αίγυπτο πριν από σχεδόν 3.000 χρόνια.

Το άγαλμα, που σύμφωνα με το υπουργείο Αρχαιοτήτων είναι ένα από τα σημαντικότερα ευρήματα όλων των εποχών, εντοπίστηκε κοντά στα ερείπια του ναού του Ραμσή Β΄, στην αρχαία Ηλιούπολη, στο ανατολικό τμήμα του σημερινού Καΐρου. Οι αρχαιολόγοι βρήκαν το στήθος του αγάλματος και το κάτω μέρος του κεφαλιού. Αφού ανέσυσαν το κεφάλι, εντόπισαν το στέμμα, το δεξί αυτί και ένα τμήμα από το δεξί μάτι... Εφόσον αποδειχθεί ότι ο κολλοσσός ανήκει στον Ραμσή Β΄, τότε θα μεταφερθεί στην είσοδο του Μεγάλου Αιγυπτιακού Μουσείου που πρόκειται να εγκαινιαστεί το 2018. Η ανακάλυψη έγινε στην εργατική συνοικία της Ματαρίγια, ανάμεσα σε ημιτελή κτίρια και δρόμους γεμάτους λάσπη. Ο ναός του Ήλιου στην Ηλιούπολη ιδρύθηκε από τον Ραμσή Β΄ και το γεγονός αυτό καθιστά ιδιαίτερα πιθανό ο κολλοσσός να απεικονίζει τον Φαραώ. Οι αρχαιολόγοι βρήκαν το στήθος του αγάλματος και το κάτω μέρος του κεφαλιού. Αφού ανέσυσαν το κεφάλι, εντόπισαν το στέμμα, το δεξί αυτί και ένα τμήμα από το δεξί μάτι...

Στο φως τα μυστικά των αρχαίων "σκουπιδιών" της Πομπηίας

Όταν η αρχαιολογική σκαπάνη στη γη της Πομπηίας -και των άλλων περιοχών που θάφτηκαν κάτω από τη στάχτη του Βεζούβιου το 79 μ.Χ.- άρχισε να φέρνει στην επιφάνεια τα γνωστά ευρήματα (όπως οι τραγικές φιγούρες των ανθρώπων που βρήκαν ξαφνικά τον θάνατο, αλλά και

οι καταπληκτικές τοιχογραφίες, οι πολυτελείς βίλλες και τα χρυσά κοσμήματα), κανείς δεν ασχολήθηκε με κάτι πολύ πιο ποταπό: τα σκουπίδια.

Ταπεινές αγροικίες, αλλά και πολυτελείς εξοχικές κατοικίες θάφτηκαν από την έκρηξη του Βεζούβιου, το 79 μ.Χ., οδηγώντας στο θάνατο περισσότερους από 20.000 ανθρώπους στην Πομπηία και στη γύρω περιοχή. Από την άληη, όμως, η καταστροφική πυροκλαστική ροή διατήρησε τα πάντα με πρωτοφανή τρόπο. Τα ταπεινά προϊόντα που έμειναν πίσω δείχνουν ότι οι άνθρωποι χρησιμοποιούσαν κατ' οικονομίαν τα υπάρχοντά τους, αν και ορισμένα καθημερινής χρήσης αντικείμενα συνήθως αγοράζονταν, δηλαδή δεν τα κατασκεύαζαν οι ίδιοι.

Όπως για παράδειγμα τα αντικείμενα που βρέθηκαν σε αγροικία κοντά στην Πομπηία. Ο χώρος γύρω από την εστία ήταν τόσο γεμάτος από στάχτη που είναι σαφές ότι "δεν έβγαζαν έξω τα σκουπίδια τους". Ή τα πράγματα που εντοπίστηκαν στην αποθήκη κουζίνας άληης οικίας, τα οποία ήταν σε πολύ κακή κατάσταση, όπως ένας χάλκινος κάδος γεμάτος χτυπήματα, αγγεία με μισοσπασμένα χείλη και μια καταρόλη με τόσες ρωγμές, που αν και ήταν λίγες πριν από την τελική της κατάρρευση, ήταν σε χρήση, όπως και όλα τα υπόλοιπα.

Σε ένα άλλο συγκρότημα οικιών κοντά στην Πομπηία (πιθανότατα εγκατάσταση εμφιάλωσης κρασιού) βρέθηκαν περισσότεροι από 1.000 αμφορείς, πολλοί από τους οποίους ήταν "μπαλωμένοι",

αλλά έτοιμοι να ξαναγεμίσουν μάλιστα με κρασί, όπως αναφέρουν οι ερευνητές, οι οποίοι εντόπισαν κι άλλα μη αναμενόμενα ευρήματα εκτός οικιών. Στα "σκουπίδια" του δρόμου περίμεναν να βρουν πολλά σπασμένα γυαλιά, από τα γυαλίνα μυροδοχεία και αγγεία. Ωστόσο, δεν εντόπισαν σχεδόν κανένα, απόδειξη ότι μάζευαν ακόμα και τα γυαλίνα θραύσματα πιθανόν για να φτιάξουν κάτι άλλο.

Ανάκτορο με δίκτυο θαλάμων 2.600 ετών ανακαλύφθηκε στη Μοσούλη

Αρχαιολόγοι δηλώνουν ότι ανακάλυψαν ένα ανάκτορο του 600 π.Χ. κάτω από αρχαίο βωμό στο Ιράκ τον οποίο κατέστρεψε η τζιχαντιστική οργάνωση Ισλαμικό Κράτος. Το δίκτυο θαλάμων κινδυνεύει να καταρρεύσει κάτω από τον ιστορικό βωμό που κατέστρεψε το Ισλαμικό Κράτος. Εγχώριοι ερευνητές αναφέρουν ότι υπάρχει ένα επιπλέον δίκτυο θαλάμων κάτω από τον βωμό Nebi Yunus - μέσα στον οποίο υπάρχει αυτό που οι μουσουλμάνοι και οι χριστιανοί πιστεύουν ότι είναι ο τάφος του Προφήτη Ιωνά - στην ανατολική Μοσούλη.

Στις σήραγγες υπάρχει κατά τα φαινόμενα μια μαρμαρίνη σφηνοειδής επιγραφή του Βασιλιά Εσαρχαδών που χρονολογείται από την αυτοκρατορία των Ασσυρίων το 627 π.Χ. Υπάρχουν επίσης ασσυριακά λήθια γλυπτά που απεικονίζουν θεότητες σε σημεία μιας σήραγγας. Ελάχιστες σφηνοειδείς επιγραφές της περιόδου αυτής έχουν ανακαλυφθεί από τους σύγχρονους αρχαιολόγους.. Είναι μια ευκαιρία για να χαρτογραφηθεί τελικά ο οίκος-θησαυρός της πρώτης μεγάλης αυτοκρατορίας στον κόσμο, από την περίοδο της ακμής της,

Υαλουργείο αποκαλύφθηκε στην αρχαία Μητρόπολη Σμύρνης

Ένα αρχαίο υαλουργείο αποκαλύφθηκε στη διάρκεια ανασκαφών στην αρχαία Μητρόπολη, 40 χλμ. νοτιοανατολικά της Σμύρνης. "Πιστεύουμε ότι η κάμιнос χρησιμοποιήθηκε ως ένα είδος μαγκαλιού για να θερμαίνονται οι μπανιέρες μέσα στο λουτρό", δήλωσε ο επικεφαλής των ανασκαφών, αναπληρωτής καθηγητής Σερντάρ Αϊμπέκ. Στη διάρκεια των ανασκαφών βρέθηκαν επίσης ίχνη παραγωγής γυαλιού και, σύμφωνα με τον κ. Αϊμπέκ, το λουτρό έπαψε να λειτουργεί ως λουτρό στην πρώιμη Βυζαντινή περίοδο και στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκε ως υαλουργείο.

Επειδή η κάμιнос βρέθηκε κοντά σε μία εκκλησία, οι ειδικοί ει-κάζουν ότι το υαλουργείο ιδρύθηκε υπό τον έλεγχο της και λει-τούργουσε για να καλύπτει τις ανάγκες της εκκλησίας.

Πολλά από τα κεραμικά που αποκαλύφθηκαν στο ρωμαϊκό λου-τρό και στο ναό του Δία παρήχθησαν στην Έφεσο, την Κνίδο και την Αθήνα. Οι ανασκαφές στην αρχαία Μητρόπολη ξεκίνησαν πριν από 26 χρόνια και μέχρι στιγμής έχουν έρθει στο φως ένα αρχαίο θέατρο της Ελληνιστικής περιόδου, το Βουλευτήριο, ένα ρωμαϊκό λουτρό, και οι εγκαταστάσεις της Παλαιόστρας, η οποία καλύπτει μια έκταση περίπου 6.000 τετραγωνικών μέτρων, τη μεγαλύτερη στην πόλη. Τα ψηφιδωτά δάπεδα, οι γαλιερίες, τα λουτρά και τα πολυπληθή μέρη για φαγητό και ποτό στην Παλαιόστρα αποδεικνύ-νουν ότι οι κάτοικοι της πόλης ήταν ιδιαίτερα κοινωνικοί. Η αρχαία Μητρόπολη έχει μία ιστορία 5.000 ετών, καθώς ιδρύθηκε κατά την πρώιμη Εποχή του Χαλκού. Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι προ-στάτιδα της πόλης ήταν η θεά Άρτεμις.

«Τα αρχαία Ελληνικά δικαστικά κτ

Του **Μιχάλη Βλάχου** Δικηγόρου ε.τ.

Για τα αρχαία Ελληνικά Δικαστήρια υπάρχει πλούσια βιβλιογραφία και χιλιάδες εργασίες δημοσιευμένες είτε αυτοτελείς είτε σε διάφορα νομικά περιοδικά.

Περί δικαστικών μεγάρων όμως δεν υπάρχει τίποτε. Μόνον επ' ευκαιρία δημοσιεύσεως ανασκαφών ή ευρημάτων θα συναντήσουμε σχετικές μνείες.

Είναι χαρακτηριστικό δε ότι οι Έλληνες που δημιούργησαν στις πόλεις των όλη τα αρχιτεκτονικά αρχέτυπα: Ναούς, Στοές, Αγορές, Κρήνες, Βουλευτήρια, Θέατρα, Ωδεία, Στάδια, Γυμνάσια, Μουσεία, Πινακοθήκες, Βιβλιοθήκες, τύπους κτιρίων δηλαδή που στους νεώτερους χρόνους εξελίχθηκαν στα δημόσια κτίρια της εποχής μας για τα Δικαστικά Μέγαρα δεν άφησαν κανένα πρότυπο. Τούτο οφείλεται στο ότι τα δικαστήρια των Ελλήνων ήταν άστεγα και στην ουσία οι Έλληνες δεν είχαν ειδικά κτίρια δικαστηρίων. Ο Αριστοτέλης Αθηναίων Πολιτεία 52,4) λέγει ότι οι δικασταί εν Αρείω Πάγω, οι επί Παλληαδίω, οι επί Δελφινίω, οι εν Φρεάτου «δικάζουσιν εν ιερῷ και υπαίθρῳ».

Στην ανυπαρξία σχεδόν δικαστικών μεγάρων στην αρχαία Ελλάδα ρόλο, κατά την γνώμη μου, πρέπει να έπαιξε ο χαρακτηρισμός ορισμένων αδίκων πράξεων ως μιάσματος και η αντιμετώπιση των δραστών ως μιαιών. Τέτοιες πράξεις ήταν ο φόνος και τραύματα εκ προνοίας, θανατηφόρου φαρμακείας και πυρκαγιάς, προσέτι οι ακούσιοι φόνοι δουλίων, μετοίκων, ξένων, οι ομοιογούμενοι ως ένδικοι φόνοι π.χ. μοιχών ή εν πολέμῳ κατ' άγνοιαν ή κατ' άσκησιν αγωνιστικὴν ή οποιοδήποτε φόνοι και τραύματα υπό φονέων λαβόντων αίδειςιν δηλαδή συγγνώμην και απαληλαγὴν από μιάσματος λόγω εξαγοράς της πράξεως κ.λ.π.

Κατά τις αντιλήψεις των αρχαίων οι δράστες των ανωτέρω εγκλημάτων ως μιαιοί δεν έπρεπε να είναι ομωρόφιλοι προς τους άλλους ανθρώπους ούτε προς τους δικαστάς. Κατά τον Αντιφώντα «άπαντα τα δικαστήρια εν υπαίθρῳ δικάζει τας δίκας του φόνου, ίνα τούτο μεν οι δικασταί μη ίωσιν εις το αυτό τοις μη καθαροίς τας χείρας, τούτο δε ο δώκων την δίκην του φόνου ίνα μη ομωρόφιος γίνηται τω αυθέντη. Τούτο ίσχυε σ' όλη τα Φονικά Δικαστήρια με ίσοκορύφωμα το εν Φρεαττοί Φονικόν Δικαστήριον όπου ο κατηγορούμενος όχι μόνον δεν ήταν ομωρόφιλος αλλ' ούτε στην αττική γη μπορούσε να πατήσσει, δικαζόμενος και απολογούμενος επί πηλοίου το οποίον δεν μπορούσε να προσδεθεί στην στεριά ούτε καν να αγκυροβολήσει λόγω του μιάσματος. Οι δίκες γενικά στους αρχαίους από της Μυκηναϊκής ήδη εποχής, όπως την περιγράφει ο Όμηρος,

διεξήγοντο στο υπαίθρο. Θα τολμούσα να κάνω μιαν υπόθεσή πως οι υπαίθριες δίκες οφείλονται και στο γεγονός ότι την δικαιοσύνη παρ' έλλησι δεν απένεμε απόλυτος άρχων όπως στην ανατολή, αλλή οι πολίτες «γέροντες» ενώπιον ελευθέρων λαϊκών συναθροίσεων για τις οποίες ήσαν απαραίτητοι μεγάλοι χώροι που δεν μπορούσαν να στεγαστούν και συνήθως διεξήγοντο στην αγορά. Ο συνδυασμός αυτών των προϋποθέσεων με τη θρησκευτική αντίληψη του εγκλήματος ως μιάσματος θα πρέπει να οδήγησε στην υπαίθρια διεξαγωγή των δικών.

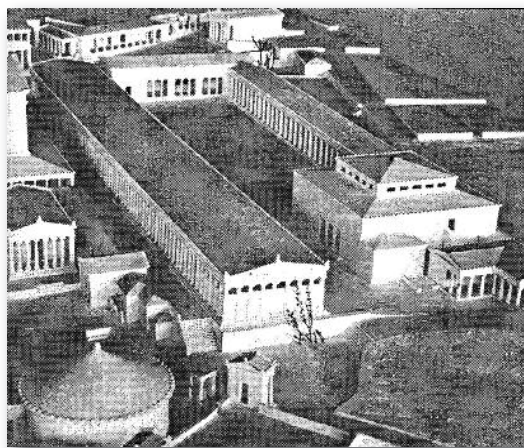
Τα αθηναϊκά δικαστήρια όπως τα περιγράφει ο Πausanias στα Αττικά (1, 28, 5-10) είναι κατά το πλείστον άστεγα. Άστεγον ήταν όπως είπαμε το εν Φρεαττοί Φονικόν Δικαστήριον με μόνα γνωστά ίχνη αποδιδόμενα σ' αυτό τις σκαλισμένες στο βράχο της παραλίας της Φρεατύδος βαθμίδες οι οποίες εθεωρήθηκαν τα έδρανα των δικαστών που εδίκαζαν τους επί πηλοίων ευρισκομένους κατηγορουμένους και τα οποία έχουν ήδη ταφεί από τις επιχωματώσεις. Άστεγος ήταν ο Άρειος Πάγος στον ομώνυμο λόφο του Αρείου Πάγου που πήρε το όνομά του κατά τους αρχαίους από τον Άρη που δικάστηκε σ' αυτό, αλλή κατά το ορθότερον από το ιερό των Αρών, των γνωστών

Ερινύων, χθονίων θεοτήτων που έβγαιναν από την εκεί κοιλάδα της γης για να εκδικηθούν τους φονείς. Στον Άρειο Πάγο υπήρχε βωμός της Αρείας Αθηνάς αφιέρωμα του Ορέστη, μετά την αθώωσή του και αλάρξευτοι λίθοι της «ύβρεως» που πατούσε ο κατηγορούμενος και της «αναιδείας» που πατούσε ο κατήγορος, κτίριο-μέγαρο όμως δεν υπήρχε.

Άστεγο ήταν και το επί Παλληαδίω που δικάζε ακούσιοις φόνους. Πρέπει να έκειτο στο τέρμα του αρχαίου δρόμου Φαλήρου-Αθηνών λίγο δυτικότερα της σημερινής Πλεωφόρου Συγγρού (μεταξύ Συγγρού και Μακρυγιάννη) όπου βρέθηκαν θεμέλια στοάς που μαζί με άλλες τρεις θα πρέπει να σχημάτιζε τετράπλευρη περίστυλη αυλή.

Το επί Δελφινίω εδίκαζε φόνους δικαιολογημένους (φόνον συν τω δικαίῳ) και πιστεύεται πως έκειτο προς νότον και δυτικώς του Ολυμπείου (Στύλους Ολυμπίου Διός) κοντά στην οδό Συγγρού όπου οικοδόμημα με δωμάτια στη βόρειο πλευρά και ευρύχωρη αυλή ταυτίστηκε με το επί Δελφινίω Δικαστήριο.

Το εν Πρυτανείῳ εδίκαζε άψυχα αντικείμενα (Pausanias) αλλή και φόνους κατ' άγνώστου δράστου (Αριστοτέλης). Το

Το κυκλικό κτίριο είναι το Πρυτανείο και το τετράγωνο δεξιά είναι η Ηλιαία

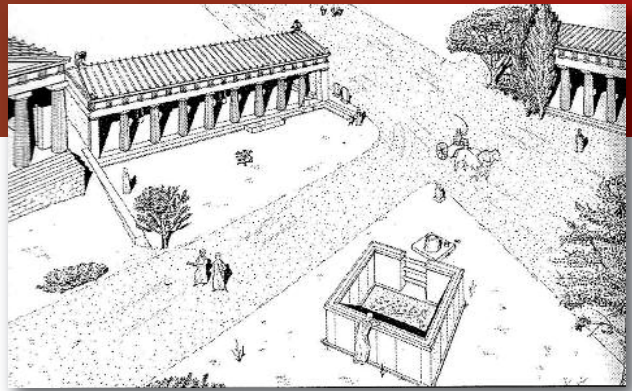
ίρια στην Αττική»

Πρυτανείον, έδρα των Πρυτάνεων εστεγάζετο στη Θόλο, κυκλικό κτίσμα που ανεσκάφη στη νοτιοδυτική πλευρά της Αγοράς. Εκτίσθη επί στρατηγείας του Κίμωνος μεταξύ 476-475 π.Χ. αλλήλ ανακαινίστηκε πολλές φορές, περί το 400 π.Χ. με την πτώση των Τριάκοντα Τυράννων, το 86 π.Χ. με την άλωση των Αθηνών από τον Σύλλα και ριζικά στους χρόνους του Χριστού επί Αυγούστου με κατασκευή προπύλαιου και δαπέδου με μαρματοθέτημα, τέλος επί Αντωνίων έγινε πηλακόστρωση δαπέδου και αντικατάσταση της ξύλινης στέγης με θολωτή.

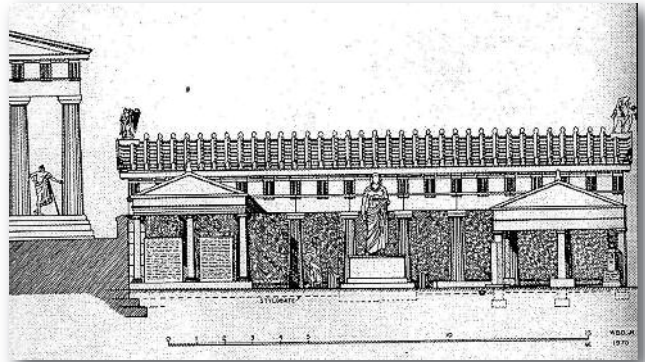
Ο Πausanias αναφέρει και άλλα δικαστήρια που τα χαρακτηρίζει μη σημαντικά όπως το Παράβυστον ως ευρισκόμενον σε αφανές σημείον, το Τρίγωνον εκ του σχήματος, το Βατραχιούν (πράσινο) και το Φοινικιούν (κόκκινο) εκ του χρώματος. Το Παράβυστον δεν πρέπει να ήταν ασήμαντο δικαστήριο. Σ' αυτό εδίκαζον οι «Ένδεκα» που μπορούσαν να επιβάλλουν αμέσως θανατική ποινή σε ορισμένες περιπτώσεις κλοπής, ανδραποδισμού και αναμφισβητήτου ληποδυσίας. Οι Ένδεκα ως Νομοφύλακες ήταν παράλληλα επιφορτισμένοι με την εκτέλεση των αποφάσεων των άλλων δικαστηρίων ιδίως θανατικών ποινών. Η Ηλιαία, το μεγαλύτερο δικαστήριο των Αθηνών, «το μέγιστον και εις ο πλείστοι συνίασιν» κατά Pausanias εντοπίστηκε στην νοτιοδυτική πλευρά της αρχαίας Αγοράς. Είναι ένα τετράγωνο σχεδόν κτίσμα με εσωτερικό περιστύλιο. Η αρχαιότερη φάση του ανάγεται στον 5ο π.Χ. αιώνα και η τελική μορφή του οριστικοποιείται στους ελληνοιστικούς και ρωμαϊκούς χρόνους. Ήταν στεγασμένο. Όμως ο μεγάλος αριθμός των δικαστών, δέκα τμήματα των 500 και ολομέλεια 5.000 δικαστών, στην ουσία η Εκκλησία του Δήμου, δεν χωρούν στο κτίριο. Έτσι ο: δίκες θα πρέπει να γίνοντο στην προς ανατολίας του κτιρίου πηλατεία που περικλείετο από την Νότιο, την Ανατολική και Μεσαία Στοά.

Άλλο κτίσμα που θα πρέπει να διεξήγοντο δίκες, όπως προέκυψε από την ανακάλυψη δικαστικών ψήφων καταδικαστικών και αθωωτικών, ανεσκάφη στα θεμέλια της αναστηλωμένης ήδη Στοάς Αττάλου και μάλιστα στο βόρειο άκρο δίπλα στις γραμμές των ΗΣΑΠ. Πρόκειται πάλη για ένα τετράπλευρο με εσωτερικό περιστύλιο που περικλείει μεγάλη αυλή.

Άλλο κτίριο που συνδεόταν με τις δίκες ήταν η Βασίλειος Στοά. Μικρό κτίσμα του 6ου π.Χ. αιώνας (560-550 π.Χ.) μήκους 16,60 επί 6 μ. περίπου με οκτώ δωρικούς κίονες στην πρόσοψη προς ανατολίας και τέσσερις εσωτερικούς. Περί το 400 π.Χ. προστέθηκαν στο βόρειο και νότιο άκρο της προσόψεως δύο μικρές πτέρυγες με τρεις κίονες εκάστη. Η στοά χρησίμευε για το στήσιμο σ' αυτήν των στηλών που περιείχαν τους βασικούς νόμους της Αθηναϊκής Πολιτείας. Οι νόμοι του Σόλωνα του 590 π.Χ. εγράφησαν σε ξύλινους «κύρβεις» δηλαδή πυραμιδοειδείς μάλλον στυλούς με τρεις ή τέσσερις επίπεδες πλευρές για τη γραφή των νόμων και εστήθησαν εκεί. Η Βασίλειος Στοά ήταν έδρα του άρχοντος Βασιλέως ο οποίος ήταν αρμόδιος επί των θρησκευτικών θεμάτων της πολιτείας. Ήταν όμως και ο εισηγητής επί

Η Βασίλειος στοά στην αρχική της μορφή.

δικών ασέβειας αλλά και φόνου. Επί φονικών δικών του Αρείου Πάγου διενεργούσε την προανάκριση και κατά την συνεδρίαση του δικαστηρίου την εισήγηση.

Απ' όσα παραπάνω είπαμε γίνεται φανερόν ότι στην Αθήνα και στους Έλληνες γενικότερον δεν υπήρχαν ειδικές δικαστικές αίθουσες.

Από τα κτίσματα που πιο πάνω περιγράψαμε το αρχαιότερο ανάγεται στα μέσα του 6ου π.Χ. αιώνας (Βασίλειος Στοά), στεγασμένο δε δικαστήριο στον 5ο π.Χ. αιώνα (Ηλιαία).

Από το ανωτέρω περιγραφόμενα συνάγεται ότι η Βασίλειος Στοά δεν ήταν μεν αίθουσα Δικαστηρίου, δηλαδή χώρος απονομής δικαιοσύνης, όμως ήταν χώρος αναρτήσεως των νομοθετικών κειμένων και έδρα του Άρχοντος Βασιλέως ασκούντος δικαστική και εισαγγελική εξουσία, δηλαδή δικαστικό μέγαρο διοικήσεως της δικαιοσύνης και προπαρασκευής των δικών.

Την αίγλη της αθηναϊκής Βασιλείου Στοάς φαίνεται ότι απηχεί η Βασιλική της Ρωμαϊκής αγοράς (basilica forensis), δημόσιο οικοδόμημα χρησιμοποιούμενο ως δικαστήριο, αλλά και ως τόπος αγοράς και συναλλαγών.

Από την υιοθέτηση τέλος υπό των χριστιανών του ρυθμού της ρωμαϊκής βασιλικής προήλθε ο αρχιτεκτονικός ρυθμός της «βασιλικής» για τους πρωτοχριστιανικούς ναούς και για την εξέλιξη γενικά των χριστιανικών ναών.

Οικοδόμημα ορθογώνιο επίμηκες διαιρούμενο εσωτερικώς με σειρές κιόνων σε στοές και κλίτη, τρία ή πέντε ή επτά (βασιλική τρίκλιτος, πεντάκλιτος κλπ.).

Οι χριστιανοί συνέδεσαν το όνομα «βασιλική» προς την έννοια του Χριστού ως Βασιλέως τιμωμένου στο ναό υπό των πιστών.

Η χρήση όμως υπό των Ρωμαίων της ελληνικής λέξεως Basilica και όχι της λατινικής Regia κλπ. ευθέως ανάγει στην ελληνική ονομασία Βασίλειος Στοά, έστω και υπό διαφορετική νοηματική απόχρωση.

Ένα άρθρο του Ανδρέα Παπαγιαννόπουλου - Παλαιού για τις πειραϊκές αρχαιότητες

Ο Πειραιάς πρέπει κατά καιρούς να επαναφέρει στην μνήμη τις προσωπικότητες εκείνες που κάποτε λάμπρυναν την πνευματική ιστορία του. Στο προκείμενο, ο Ανδρέας Παπαγιαννόπουλος - Παλαιός υπήρξε ένας επιστήμονας που αγάπησε την πόλη μας με πράξεις, ασχολήθηκε με την αρχαιολογία της, τίμησε εφημερίδες και περιοδικά της εποχής του με άρθρα ενώ με τις διαλέξεις του ενθουσίαζε, εμπύχωνε κι ενθάρρυνε το πειραϊκό κοινό. Γεννήθηκε στα 1908 στην Ζάκυνθο. Φοίτησε στην Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών. Ασχολήθηκε με την αρχαιολογία, την επιγραφική, την τοπογραφία της Αττικής, τον σχολιασμό και την μετάφραση αρχαίων κειμένων. Συνεργάστηκε με το περιοδικό ΠΟΛΕΜΩΝ του Απόστολου Σ. Αρβανιτόπουλου και μετά έγινε διευθυντής του. Εκεί δημοσίευσε διάφορες μελέτες, κάποιες για τον Πειραιά, με σημαντικότερη ίσως εκείνη για την θέση του ιερού του Τετρακώμου Ηρακλείου που αναγνώρισε στα Καμίνια. Ενδιαφέρον επίσης το κείμενό του για την Πειραϊκή Αρχαιολογία: Το τέμενος Διός Σωτήρος και Αθηνάς και τα εν αυτώ λατρευτικά αγάλματα και ανδριάντες. Διατέλλεσε Γενικός Γραμματέας του Ναυτικού Μουσείου Εηλίδος.

Από τις διαλέξεις του αναφέρω: Δευτέρα 26.9.1955, ώρα 8 μ. μ. Φουαγιέ Δημοτικού Θεάτρου. "Καταστροφαι, δηώσεις και συλήσεις της Ακροπόλεως από των Μηδικών πολέμων μέχρι των καθ' ημάς χρόνων".

Τετάρτη 8 Μαΐου 1957, 8 μ.μ. Φουαγιέ Δημοτικού Θεάτρου. Πολιτικών μνημόσυνον Γεωργίου Σακαλή. "Ο Γεώργιος Σακαλής και η κλασική αυτού παιδεία".

Κυριακή 20.5.1958, ώρα 6 μ.μ. Αρχαίο Θέατρο Πειραιώς. "Περίληψις του Αρχαίου Πειραιώς". Αποσπάσματα αρχαίων τραγωδιών απήγγειλαν οι Ασπασία Παπαθανασίου και Μαρίνα Ανουσάκη.

Τετάρτη 30.7.1958. Λόφος Μουνιχίας (Προφήτης Ηλίας). "Πειραϊκόν τοπίον. Πειραϊκά αρχαιότητες, ευθύνη και υποχρεώσεις".

Στις 29.11.1959, Δημοτικό Θέατρο Πειραιά. Διάλεξη για τον αποκαλυφθέντα στον Πειραιά νέο αρχαιολογικό θησαυρό.

Στις 10 Ιανουαρίου 1960 γιορτάστηκε από τον φυσιο-λατρικό - μορφωτικό όμιλο Ο ΠΛΑΤΩΝ η επιστημονική τριακονταετηρίδα του στο Δημοτικό Θέατρο Πειραιά. Πέθανε τον Σεπτέμβριο του 1971.

Σαν αφιέρωμα ξαναθυμίζω ένα άρθρο του στην εφημερίδα ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ, 18.5.1957.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΑΥΤΑΣ.

Ο κ. Παπαγιαννόπουλος δεν είναι μόνον εις εκ των διακεκριμένων Ελλήνων αρχαιολόγων, αλλὰ και ο επιστήμων όστις έχει κουρασθή πολὺ και έχει προσφέρει υπηρεσίας εις την πόλιν μας. Εις το άρθρον του υπευ-

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΡΑΣΟΝΙΚΟΛΑΚΗ

Αντιπροέδρου Φιλολογικής Στέγης Πειραιά

Προέδρου Ινστιτούτου Πειραϊκών Μελετών

θύνως τονίζεται, ότι εις την Αγία Τριάδα ευρέθη η μία εκ των πέντε στοών του Πειραιώς. Εξαίρεται επίσης η φωτεινή δράσις ενός Εισαγγελιέως, ως και η υποδειγματική εκδήλωσις ενδιαφέροντος εις δύο συνοικίας από δύο συλλόγους. Πιστεύομεν ότι το άρθρον τούτο θα αναγνωσθή μετά προσοχής από όλους όσους θα λάβουν μέρος εις την σημερινήν ιστορικήν σύσκεψιν αλλὰ και από όλους τους Πειραιείς.

Ο "Χρονογράφος" είναι εκ των εφημερίδων εκείνων, αι οποίαι από της πρώτης των εμφανίσεως δεν ημέλησαν τον αρχαιολογικόν τομέα. Δύναται τις μάλιστα να εἴπῃ, ότι ο αναδιφών την μακράν σειράν των τόμων του θα δυνηθῇ να παρακολουθήσῃ ὅλα σχεδόν τα κατὰ την τελευταίαν εξηκονταετίαν τυχαία αρχαιολογικά ευρήματα του Πειραιώς.

Λέγω τυχαία ευρήματα, διότι εις τον Πειραιά, παρά την τεραστίαν ιστορικήν σημασίαν της πόλεως, της οποίας την ίδρυσιν ενεπνεύσθη και ελάμπρυνεν η πολιτική αρετή και η μεγαλοφυΐα του Θεμιστοκλέους, και επί της ακμῆς της, ως εκπροσώπου της θαλασσίας δυνάμεως, εθεμελιώθη το μοναδικόν εις τους αιῶνας ι-δανικόν πολίτευμα, η Αθηναϊκή δημοκρατία, δυστυχώς δεν εγένοντο μέχρι τούδε συστηματικά ανασκαφαί.

Τα ελάχιστα λείψανα του ενδόξου παρελθόντος του Πειραιώς, τα οποία διεσώθησαν μέχρι τούδε αποτελούν προσφοράν και εύνοιαν της τύχης διττήν· το μεν διότι εκ τινος τυχαίας αφορμῆς ήλθον εις φως, το δε, διότι μετά την εμφάνισίν των διέφυγον μέχρι τούδε την βανδαλικήν καταστροφήν υπό των συγχρόνων κατόικων, οι οποίοι εις τινας περιπτώσεις δεν άφησαν λίθον επί λίθου.

Είναι άπειρα τα παραδείγματα της καταστροφῆς αρχαιοτήτων, υψίστης σημασίας, εις τον Πειραιά, διότι εις τα ίχνη της αρχαίας πόλεως ιδρύθη η νεωτέρα, και πρωτοφανής επίσης είναι η μέχρι τούδε εγκατάλειψις και η αδιαφορία η επιδειχθείσα προς τα ελάχιστα σχετικώς ερείπια τα μη εκριζωθέντα μέχρι τούδε και αποδεικνύοντα το μεγαλείον της ιστορίας της πόλεως, διά την οποίαν οφείλει δικαίως να σεμνύνεται ολόκληρος η πεπολιτισμένη ανθρωπότης.

ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΩ ΤΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΩΣ ΠΙΠΕΡΙΔΗ

Φωνάι διαμαρτυρίας, διά την κατάπαυσιν της καταστροφῆς των μνημείων του αρχαίου Πειραιώς ηκούσθησαν κατὰ καιρούς υπό ευαρίθμων φιλοαρχαίων, Πειραιωτών και μη, μεταξύ των οποίων ενδεικτικώς ενταύθα αναφέρω τον άληποτε εισαγγελέα Πειραιώς μα-

καρίτην Στυλιανόν Πιπερίδην, ο οποίος το 1927 εδημοσίευσε σειράν άρθρων υπό τον τίτλον "Αι εν Πειραιεί αρχαιότητες και η καταστροφή αυτών", εις τα οποία εξεικόνισεν εναργώς και με το ιδιάζον εις την κατηγορούσαν αρχήν ύφος, την παντελή εγκατάλειψιν και την αδιαφορίαν, η οποία και τότε επεδεικνύετο προς τα κειμήλια της πατρίου ιστορίας, των οποίων ετάχθημεν προνομιακώς θεματοφύλακες, και αποτελούν την λαμπροτέραν κληρονομίαν συμπάσης της πεπολιτισμένης ανθρωπότητος.

Η ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΔΥΟ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Νέον υπέρ της διασώσεως των αρχαίων μνημείων του Πειραιώς ενδιαφέρον εξ ιδιωτικής πρωτοβουλίας, εξεδηλώθη ολίγον μετά την απελευθέρωσιν, το 1947, ότε διά δημοσιευμάτων εις τον Πειραιϊκόν Τύπον εξητήθη και επετεύχθη ο σχετικός καθαρισμός των ερειπίων της αρχαίας πύλης - κατά την απ' αυτής κληθείσαν οδόν Πύλης - της οποίας η εμφάνισις και η ρυπαρότης ήτο απερίγραπτος.

Διά τον καθαρισμόν των ερειπίων της ολίγον της προηγουμένης απεχούσης ετέρας πύλης, εφρόντισαν οι ίδιοι οι κάτοικοι της "Γούβας του Βάβουλα", οι οποίοι εις δύο συναπτά έτη την 15ην Αυγούστου 1954 και 1955 ότε μου έκαμαν την τιμήν να με καλέσουν να ομιλήσω διά τας Πειραιϊκάς αρχαιότητας, εξεδήλωσαν πανηγυρικώς, διά μεγάλης συγκεντρώσεως εις τον χώρον των ερειπίων, την θέλησίν των να διασωθή και αναδειχθή το τμήμα των τειχών το διατηρούμενον εις την συνοικίαν των και να επιδειχθή υπό των αρμοδίων ο οφειλόμενος σεβασμός προς ταύτα.

Παρόμοιον ενδιαφέρον, σεβασμού προς το μέγα ιστορικόν παρελθόν του Πειραιώς, επέδειξαν και οι κάτοικοι της συνοικίας "Καμίνια", οι οποίοι διά πολυανθρώπου πανηγυρικής επίσης συγκεντρώσεως εξεδήλωσαν την επιθυμίαν να μετονομασθή η συνοικία των και να ήλβη το αρχαίον όνομα της περιοχής, από του υπάρχοντος εκεί περιφήμου Τετρακώμου Ηρακλείου.

Δυστυχώς όμως, παρά τας μοναδικάς ταύτας ηθαϊκάς εκδηλώσεις, προς διατήρησιν των ερειπίων και των ονομάτων των σχετιζομένων με την ένδοξον ιστορίαν της πόλεως, παρουσιάσθη εσχάτως εις την αυτήν, δυσ-

τυχώς, πόλιν και μάλιστα υπό επίσημον μορφήν, το φαινόμενον πρωτοφανούς καταστροφής μέχρι τελείας εξαφανίσεως επισήμων θεμελίων μιάς οθολκήρου στοάς, εκ των πέντε εκείνων στοών, αι οποίαι απετέλουν το λεγόμενον ΕΜΠΟΡΙΟΝ και εκδύσμου κατά την αρχαιότητα την πόλιν του θεμιστοκλέους.

Σημειωτέον, ότι εις τον Πειραιά, την πόλιν του αρχαίου εμπορίου και της ναυτιλίας, το δημιούργημα της υψίστης ακμής της Αθηναϊκής δημοκρατίας, μετά την εν Σαλαμίνι νίκην των Ελλήνων κατά των βαρβάρων, και το σύμβολον του μεγάλου της θαλάσσης κράτους, δεν σώζεται ουδέν σχεδόν εκ των δημοσίων οικοδομημάτων να ενθυμίζη το παρελθόν του, πλην των ερειπίων του ενός εκ των δύο αρχαίων θεάτρων, το οποίον, δυστυχώς, εξακολουθεί να υφίσταται ακόμη πολλής κατα-

ταστροφής εκ της λειτουργίας εκεί γυμναστηρίου το οποίον ανήκει μάλιστα εις τον διά την όλην κοινωνικήν και πνευματικήν δράσιν τιμώντα την πόλιν του Πειραιώς "Πειραιϊκόν Σύνδεσμον".

Η πρωτοφανής επιμονή τινών διά την καταστροφήν εξαιρετικώς πολυτίμων, των μοναδικών μέχρι τούδε ευρεθέντων ερειπίων εις τον χώρον της Αγίας Τριάδος, παρά τας ενεργείας και τας εντόνους διαμαρτυρίας των αρμοδίων αρχών, του Δήμου δηλαδή, τροποποιήσαντος το σχέδιον της πόλεως εις το σημείον εκείνο, και του αρμοδίου εφόρου των αρχαιοτήτων, ενεργή-

σαντος δι' αναφορών και εγγράφων τα δέοντα διά να αποτρέψη την καταστροφήν των μοναδικών, επαναλαμβάνω, ερειπίων του αρχαίου Πειραιώς, προεκάλεσε την ιεράν αγανάκτησιν των αθηνώς πονούντων τας αρχαιότητας και κατανοούντων την πνευματικήν και ηθικήν σημασίαν την οποίαν έχει διά το Έθνος και διά τον Ευρωπαϊκόν πολιτισμόν η διάσωσις και η διατήρησις των μνημείων της αρχαιότητος και ο σεβασμός προς ταύτα, και των αισθανομένων την βαθυτάτην ευθύνην, ενώπιον της ιστορίας και του πεπολιτισμένου κόσμου, την οποίαν θα φέρη η Ελλάς, η δι' αυστηροτάτων νόμων προστατεύουσα τας αρχαιότητας, και ειδικώτερον ο Πειραιϊκός λαός, διά την επίσημον καταστροφήν μοναδικού εις τον κόσμον αρχαίου μνημείου.

Ο Αργύρης Κωστέας (1906 - 1966) πρόεδρος του Φυσιολατρικού Μορφωτικού Ομίλου Πειραιώς ΠΛΑΤΩΝ (ιδρύθηκε στα 1954), ο αρχαιολόγος Ανδρέας Παπαγιαννόπουλος - Παλαιός (1908 - 1971) και ο Ιωάννης Αλεξάνδρου Μελετόπουλος (1903 - 1980), δωρητής της πολυτιμής συλλογής του στον Δήμο Πειραιά, στην Έκθεση του "Ιστορικού Πειραιϊκού Αρχείου" που έγινε στο Φουαγιέ του Δημοτικού Θεάτρου από 15 Οκτωβρίου έως 10 Νοεμβρίου 1959.

Της ιεράς ταύτης αγανακτήσεως φορέυς εγένετο ο δήμαρχός σας κ. Γρηγόριος Θεοχάρης, ο οποίος την 12ην ώραν εκάλεσεν εις συναγερμόν πάντας τους εκ θέσεως και ανεγνωρισμένης επιστημονικής επιδόσεως αρμοδίους, οι οποίοι απετέλεσαν την "Επιτροπήν Προστασίας και αξιοποιήσεως των αρχαιοτήτων και ιστορικών μνημείων του Πειραιώς", η οποία και έθεσεν επί νέων βάσεων το ηθικής και πνευματικής σημασίας μέγα τούτο θέμα.

Διά των ενεργειών της Επιτροπής ταύτης, επετεύχθη ήδη ο καθαρισμός της πύλης εις την "Γούβα του Βάβουλα" υπό της δημοτικής αρχής και αφηλικύσθη η προσοχή της υπηρεσίας αναστηλώσεως του Υπουργείου Παιδείας, η οποία ανέλαβε να περιφράξη και να εξωραΐση τον χώρο. Ερρίφθη δε και η ιδέα απαλλοτριώσεως υπό της Αρχαιολογικής Εταιρείας γειτονικού οικοπέδου απαραίτητου διά την σύνδεσιν και την ανάδειξιν των τειχών εις το σημείον εκείνο.

Ανεκινήθη το θέμα της εν καιρώ απομακρύνσεως του γυμναστηρίου εκ του αρχαίου θεάτρου - αφού βεβαίως καταβλήθη προηγούμενως φροντίς προς εξεύρεσιν άλλου καταλληλοτέρου διά γυμναστήριον γηπέδου - και όπερ σπουδαιότερον, η Επιτροπή προέβη εις την διακήρυξιν, την δημοσιευθείσαν και εις τον "Χρονογράφον" της 2ας τρέχοντος μηνός, διά της οποίας απηυθύνθη προς πάντας τους αρμοδίους και τους υπευθύνους και ζητεί την άμεσον κατάπαυσιν της βανδαλικής καταστροφής των αρχαίων μνημείων εις τον χώρο της Αγίας Τριάδος, και την εφαρμογήν του νόμου 5351 του Ποινικού Κώδικος, όστις εν άρθρω 49 "Περί προστασίας των αρχαίων" καθορίζει ρητώς, ότι "ο εκ προθέσεως καταστρέφων ή βλάβων αρχαία τιμωρείται διά φυλάκισεως μέχρι 2 ετών και χρημ. ποινής 500 - 10.000 δραχμών. Εις ιδιαιτέρας δε βαρείας περιστάσεως διά φυλάκισεως μέχρι 5 ετών και χρημ. ποινής 2.000 μέχρι 20.000 δραχμών".

Δυστυχώς, εις την τεραστίας ηθικής και πνευματικής σημασίας υπόθεσιν ταύτην, η οποία κινδυνεύει να εκθέση ανεπανορθώτως την Εηλάδα ως Έθνος και να στιγματίση τον λαόν της, όπως εστιγματίσε μέχρι τούδε η ιστορία άλλους λαούς βαρβάρους - Γότθους, Βανδάλους, Ερούλους, Τούρκους, τους Βενετούς του Μοροζίνη κλπ - εξεδηλώθησαν αντιδράσεις. Ετέθη μάστις και ερώτημα, μήπως αι αποκαλυφθείσαι αρχαιότητες δεν είναι εξ εκείνων αι οποίαι πρέπει να διατηρηθούν, ως εάν υπήρχον και αρχαία μνημεία των οποίων επιβάλλεται ή έστω επιτρέπεται η καταστροφή και η παντελής εξαφάνισις των!

Εις το σημείον τούτο οφείλω να αναφέρω, ότι εις τας γενομένας κατά καιρούς προσπάθειάς περί αποδόσεως εις την Εηλάδα των γλυπτών του Παρθενώνος και των άλλων μνημείων της Ακροπόλεως, τα οποία αφήρεσεν ο διαβόητος λόρδος Έλγιν, οι Άγγλοι παράνομοι κάτοχοί των φέρουν ως δικαιολογίαν, ότι αυτοί τα διέσωσαν εκ της καταστροφής, διότι οι νεώτεροι Έλληνες δεν είναι ικανοί να διατηρήσουν τας αρχαιότητας που έχουν, εκ δε των ανευρισκομένων πολλὰς τας κα-

ταστρέφουν.

Όταν λοιπόν η κατηγορία αυτή των Άγγλων αποδειχθή αληθής, διά τον Πειραιά τουλάχιστον, πώς θα καταστή δυνατόν να επαναλημβάνεται η απαίτησις της Εηλάδος; Και πώς ο Πειραιεύς θα δυνηθή να διεκδικήση τον περίφημον μαρμαρίνον λείοντα, τον οποίον απήγαγεν ο Μοροζίνη εις Βενετίαν και του οποίου η ιστορική και αρχαιολογική αξία είναι ασήμαντος εν σχέσει προς την αξίαν της καταστρεφόμενης παρά την Αγίαν Τριάδα στοάς της ανηκούσης εις το αρχαίον Εμπόριον;

"Όλhai αι εντός της Εηλάδος αρχαιότητες, ως έργα των προγόνων του Εηληνικού λαού, θεωρούνται ως κτήμα εθνικόν όλων των Εηληνών" κατά τον νόμον.

Το θέμα της διασώσεως, της προστασίας, της διατηρήσεως, της παρεμποδίσεως "πάσης φθοράς των υπαρχόντων μνημείων και των ανακαλυπτομένων αρχαιοτήτων" και της αναδείξεως των μνημείων τούτων - πάντων των μνημείων, διότι δεν υπάρχουν μεταξύ αυτών αρχαία μνημεία των οποίων επιβάλλεται ή επιτρέπεται ή δεν απαγορεύεται η καταστροφή - είναι θέμα και πνευματικόν παγκοσμίου σημασίας, δι' ημάς δε τους Έλληνας ιδιαιτέρως είναι και κατ' εξοχήν Εθνικόν, εφ' όσον αι αρχαιότητες "είναι κειμήλια κοινά του Έθνους και κοσμήματα ανεκτίμητα, η δε καταστροφή αυτών ανεπανόρθωτος" και τιμωρείται αυστηρώς.

Ο σεβασμός προς τας αρχαιότητας, καθήκον εθνικόν παντός Έηληνος αναποσπástως συνδεδεμένον με την αγάπην αυτής της πατρίδος, εφ' όσον αι αρχαιότητες αποτελούν τα γνήσια λείψανα της ενδόξου ιστορίας της Εηλάδος και τα κύρια στοιχεία του πολιτισμού, επιβάλλει την καθιέρωσιν και την ανάπτυξιν ειδικής καλλιέργειας του λαού και αρχαιολογικής αγωγής, εις την οποίαν, ως δεικνύουν αι προμνημονευθείσαι εκδηλώσεις εις την "Γούβα του Βάβουλα" και εις τα "Καμίνια" και η σύστασις της Επιτροπής Προστασίας των αρχαιοτήτων, ο λαός του Πειραιώς προηγείται των άλλων Εηληνών και δύναται να αποδώση και εις αυτόν τον τομέα εξαιρετικούς καρπούς, αρκεί μόνον να πεισθή και να τον ακολουθήση εις το εκπαιδευτικόν του αυτό κίνημα, υπέρ του Πειραιώς και της Ιστορίας του, σύσσωμος και η πνευματική του ηγεσία, και να μη παρεμβάλλη εις αυτόν εμπόδια.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ: Μεγάλη τιμητική εκδήλωση στην μνήμη του Ανδρέα Παπαγιαννόπουλου - Παλιού πραγματοποιήθηκε στο Δημοτικό θέατρο της πόλης μας, την Πέμπτη 11 Απριλίου 2002. Συμμετείχα με την παραχώρηση από την συλλογή μου έντυπου υλικού της συγγραφικής δραστηριότητάς του το οποίο εκτέθηκε, μαζί με άλλα ντοκουμέντα, στην μικρή αίθουσα αριστερά. Για τον λόγο αυτό η ΔΕΠΑΠ μου έστειλε ευχαριστήρια επιστολή.

να πίνω/ν ανάβω ξύλα ξεραμένα...στραγάλια στη φωτιά να ψήνω)· η *prax* σημαίνει νόμο, την τάξη και την ασφάλεια. Η εργασία για το Ρωμαίο είναι *labor*, δηλ. εργασία στους αγρούς, και *industria* φιλοπονία· για τον Έλληνα αντίθετα δεν είναι παρά ένα καταπιεστικό βάρος πόνο, ακριβώς όπως για μας το ήξει η ήξη- δουλειά. Είναι όλα αυτά που θα δικαιολογήσουν τον περιφρονητικό, καμία φορά όμως με κάποια νότα οικειότητας ή και τρυφερότητας, χαρακτηρισμό του Έλληνα με το υποκοριστικό *graeculus* (το "ελληνάκι").

Σοβαρότερες ως προς τις πολιτικές συνέπειες τους είναι οι παρεξηγήσεις που προέρχονται από έννοιες άγνωστες στη γλώσσα των Ρωμαίων, όπως αυτές της ελευθερίας, της ισότητας και της δημοκρατίας. Είναι σ' αυτές που φανερώνεται το βαθύ ιδεολογικό χάσμα που χωρίζει τους δύο λαούς. Η ελευθερία για το Ρωμαίο ταυτίζεται λίγο -πολύ με την αρετή (*virtus*), να ζεις δηλαδή "με καθαρό και σταθερό φρόνημα" θέτει όμως προϋποθέσεις, τόσο κοινωνικές, όπως είναι η *auctoritas*, όσο και ηθικές (ευσέβεια, πίστη, προγονικό έθος), που τη διαφοροποιούν από τη καθαρά νομική κατάσταση του ελευθέρου (σε σχέση με το δούλο), όπως και από την έννοια της απόλυτης ελευθερίας, της ελευθεριότητας των Ελλήνων. Στην πολιτική ταυτίζεται με την *res publica* (= *res populi*) σε αντίθεση με τη μοναρχία (= *dominatio unius*). Όμως η ελευθερία έχει διαβαθμίσεις. Ιδιαίτερη σημασία έχει εν προκειμένω η (αμετάφραστη για τους Έλληνες) έννοια της *auctoritas*, της πατριαρχικής αυτονομίας, που διέπει τις σχέσεις του πατέρα με τα παιδιά, του πάτρωνα με τους πελάτες (*clientes*), και μέσα στην πολιτεία τη θέση των ατόμων με κύρος και επιρροή (*dignitas*) απέναντι στους υπόλοιπους κοινούς θνητούς. Η συμμετοχή στα κοινά -το δικαίωμα ομιλίας στην συνέλευση του δήμου, στη λήψη αποφάσεων και στα δικαστήρια- δεν είναι ίσο δικαίωμα όλων, εξαρτάται από την *dignitas* της τάξης στην οποία ο καθένας ανήκει. Η έννοια της ελευθερίας είναι συνεπώς για το Ρωμαίο ασυμβίβαστη με την ισότητα· πολύ δε περισσότερο με τη δημοκρατία

Οι σχέσεις αμοιβαίας αναγνώρισης. Μπορεί η κοίταξή και η συνεχής ανα-

φορά στους προγόνους να κουράζουν το Ρωμαίο, μπορεί να μην καταλαβαίνει πάντοτε την νοοτροπία και τις αρχές του Έλληνα, όμως αυτό δεν τον εμποδίζει να αναγνωρίζει και να σέβεται την ανωτερότητα του πνευματικού ελληνικού πολιτισμού, που τον διακρίνει από όλους τους άλλους λαούς της αυτοκρατορίας. Το δείχνουν τα παραδείγματα του Φλαμινίου, όταν μετά τη νίκη του διακηρύσσει στην Κόρινθο την ελευθερία των Ελλήνων, το προσκύνημα του Αιμίλιου Παύλου μετά την Πύδνα στους μεγάλους χώρους της ελληνικής αρχαιότητας Αθήνα, Σπάρτη κλπ ακόμα και η στάση του Σύλλα απέναντι στους Αθηναίους. Αλλά, όλα έχουν τα όρια τους. "Ως πότε θα σας σώζουν οι πρόγονοί σας!" θα πει κάποια στιγμή (μετά τα Φάρσαλα) ο Καίσαρ στους Αθηναίους.

Από την άλλη πλευρά, αυτή των Ελλήνων, εύκολα κατανοητά είναι τα αισθήματα ενός λαού με ένδοξη ιστορία και με ανώτερο πολιτισμό απέναντι στον κατώτερο πολιτιστικά κατακτητή. Το βλέπουμε στην περιφρόνηση με την οποία αυτοί αντιμετωπίζουν τον υλιστικό προσανατολισμό του ρωμαϊκού τρόπου ζωής, την εμμονή με τον πλούτο και τη κατανάλωση αγαθών, τον κυνικό ρεαλισμό, τον ενθουσιασμό της μάζας για τα αιματηρά θεάματα των μονομάχων, κυνηγιών αγρίων θηρίων (εικ.5) και δημοσίων εκτελέσεων *ad bestias* (εικ.6) που δείχνει η κεντρική θέση του αμφιθεάτρου στις αυτοκρατορικές πόλεις (όχι όμως στη Ελλάδα), όπως και την αδιαφορία της για το θέατρο, και την αθλητικό πνεύμα του γυμνασίου. Ο Ρωμαίος - αγέρωχος, αθλοζωνικός, σίγουρος για τον εαυτό του και τις αξίες του - (εικ. 7) αντιμετωπίζεται από τον Έλληνα όπως μεταπολεμικά ο Αμερικάνος (εικ.8), από τον Δυτικοευρωπαίο πριν εξαμερικανισθεί και ο ίδιος. Τον αναγνωρίζουμε στο ρεαλισμό των σκληρών χαρακτηριστικών, το καθοξυρισμένο πρόσωπο και την τήβεννο (εικ.9) το χαρακτηριστικό ένδυμα της ανώτερης *gens togata*, στην οποία, σύμφωνα με την προφητεία στον Αιρεία (*Birgillius, Aineias VI 847 tu rehero imperio populos romane*), - όπως πιο κοντά μας στο αγγλικό έθνος (*rule Britannia*) - είχε δοθεί από το θεό να κυβερνά τον κόσμο.

Όσο η διάσταση ανάμεσα στους δυο λαούς μεγαλώνει, τόσο γίνεται φανερότερο ότι η πραγματική αιτία

Εικ. 10. Το Γύθειο τιμά τους ρωμαίους αδελοφούς Κοθηαίους για τις διευκολύνσεις στην εξυπηρέτηση του δανείου της πόλης

του κακού δεν βρίσκεται μόνο ή τόσο στη διαφορετική εθνική νοοτροπία και παράδοση (οι διαφορές νοοτροπίας ανάμεσα στον Σπαρτιάτη και τον Αθηναίο δεν είναι μικρότερες), ούτε καν στο διαφορετικό στάδιο εξέλιξης, ανάλογο με αυτό που χώριζε ένα σύγχρονο του Ησιόδου ή ένα Μαραθωνομάχο από τον Αλεξανδρινό του 3ου αι. π.Χ. Πίσω και πέρα από τα πλεγματικά ανωτερότητας ή/και κατωτερότητας που χαρακτηρίζουν και τις δύο πλευρές, υπάρχει η καταπίεση και το μίσος. Καταπίεση από τον ξένο του ακατανόητου σ' αυτόν, ελληνικού αισθήματος της ελευθερίας, με τη μορφή της επιτήρησης και της επέμβασης στα εσωτερικά ακόμα και των υποτιθέμενων ελευθέρων και συμμάχων πόλεων, πάντα υπέρ των ολίγων φίλων της νέας τάξης· άγρια οικονομική εκμετάλλευση των υπολοίπων από τους ρωμαίους τελώνες (*publicani* δηλ. μισθωτές των φόρων) και τοκογλύφους (εικ. 10). Οι αιματηρές εξεγέρσεις, όπως αυτή των πόλεων της Ασίας και των Αθηνών το 88 π.Χ., θα δείξουν για τους μεν το μάταιο της αντίστασης, για τους δε την ανάγκη προσαρμογής της αρχής τους στις ανάγκες του νέου κόσμου. Τα εμπόδια θα ξεπεραστούν μόνο με το τέλος της ελευθερίας και των ιδίων των Ρωμαίων. Το πώς αυτό θα πραγματοποιηθεί είναι μια άλλη ιστορία για την οποία περισσότερα στο επόμενο τεύχος.

Εκδήλωση Πανσελήνου

9 Αυγούστου 2017

Με εξαιρετική επιτυχία, διοργανώθηκε το βράδυ της Αυγουστιάτικης Πανσελήνου, τη Δευτέρα 9η Αυγούστου 2017, μουσική εκδήλωση στον αύλειο χώρο του Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά και με τίτλο «Μελωδίες στην Πανσέληνο». Την εκδήλωση διοργάνωσε ο Σύλλογος «Οι Φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά και των Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά», μετά από πρωτοβουλία του Προέδρου του κ. Ιωάννη Πολυχρονόπουλου, και ο «Εμπορικός Σύλλογος Πειραιά», με την πολύπλευρη υποστήριξη της Εφορείας Αρχαιοτήτων Δυτικής Αττικής, Πειραιώς και Νήσων. Στην εκδήλωση ακούσθηκαν τραγούδια από το ελληνικό και ξένο ρεπερτόριο, με ερμηνευτές τη σοπράνο Βάσια Ζαχαροπούλου και τον τενόρο Δημήτρη Πακσόγλη, υπό τη διεύθυνση του μαέστρου Κώστα Ηλιάδη και την ενορχήστρωση της 43-μελούς ορχήστρας "Underground Youth Orchestra".

Η εκδήλωση ενθουσίασε το εκτετατό κοινό του Πειραιά που κυριολεκτικά κατέκλυσε το χώρο.

Η μερική έκλειψη Σελήνης, τη βραδιά αυτή, προσέφερε ένα εξαιρετικό θέαμα και προσέδωσε ένα υποβλητικό τόνο στην εκδήλωση. Μέχρι την Αυγουσιάτικη Πανσέληνο του 2018, οι «Μελωδίες στην Πανσέληνο» θα διατηρούνται στη μνήμη μας.

